

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Katedra pomocných věd historických a archivního studia

Bakalářská práce

Jiří Hadaš

**Národní muzeum pohledem vybraných médií – možnosti a limity médií jako
historického pramene**

National museum – view of media as the possible historical source and its
limits

Praha 2018

Vedoucí práce: PhDr. Klára Woitschová, Ph.D

Poděkování:

Rád bych poděkoval své vedoucí práce, PhDr. Kláře Woitschové, Ph.D. nejen za spolupráci na této závěrečné práci, ale i za veškerou pomoc v rámci studia. Rovněž bych rád poděkoval všem pedagogům Katedry pomocných věd historických a archivního studia za vybudování neopakovatelného studijního prostředí. Je mi více než velikou ctí, že mohu na této katedře studovat.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 16. srpna 2018

Jméno a příjmení

Klíčová slova (česky)

Národní muzeum, mediální analýza, historické prameny, média, masová média, Československá televize, Československý rozhlas.

Klíčová slova (anglicky):

National museum, media analyse, historical sources, media, massmedia, Czechoslovakian television, radio broadcasting

Abstrakt

Na základě historiografických postupů a dále metod známých z oblasti mediální vědy bylo prostřednictvím kvantitativní a kvalitativní analýzy umožněno provést výzkum jedinečných historických pramenů v podobě televizních a rozhlasových záznamů, které přináší poznatky týkající se Národního muzea.

Ve vybraném období, kterým je v případě rozhlasových záznamů konec druhé světové války a v televizním vysílání rok 1953 a které je v obou případech vymezeno rokem 1993, je proveden rozbor těchto médií z hlediska jejich využití jako historických pramenů. Ve zkoumaném období byla zjištěna žánrová pestrost, která zejména v televizních pořadech nabídla zpravodajství a publicistiku, naučné, ale i zábavní pořady. Tyto pořady vytvářely prostřednictvím dnes cenných historických pramenů mediální obraz Národního muzea, který je možno popsat jako obraz instituce úzce spojené s národními dějinami, bohatou historií a nezastupitelnou vědeckou platformou.

Abstract

Based on historiographic procedures and methods known in the field of media science, quantitative and qualitative analysis has enabled the research of unique historical sources in the form of television and radio recordings, which brings insights into the National Museum.

In the chosen period, end of World War II in the case of radio recordings and for the television broadcasting in 1953 and which is defined in 1993, an analysis of these media from the point of view of their use as historical sources is made. In the period under review, the genre variety was found, which mainly offered television and news programs, journalism, educational and entertainment programs. Through the valuable historical sources, these programs created a media image of the National Museum, which can be described as an image of an institution closely linked to national history, a rich history and an irreplaceable scientific platform.

Obsah

1.	Úvod	7
2.	Vymezení a formulace základních otázek	9
2.1.	Metody výzkumu	11
2.2.	Stanovení proměnných	12
2.3.	Formulace výzkumných otázek a hypotéz.....	13
3.	Vymezení archivních materiálů a pramenů	15
3.1.	Kritéria výběru materiálu.....	15
3.2.	Archiv Českého rozhlasu	17
3.3.	Archiv České televize	17
3.4.	Fond registratury Národního muzea	18
4.	Národní muzeum na vlnách Československého rozhlasu	21
4.1.	Historie rozhlasového vysílání	21
4.2.	Četnost rozhlasových pořadů s tématem Národního muzea.....	23
4.3.	Pořady věnované Národnímu muzeu.....	23
4.3.1.	<i>Národní muzeum funerální</i>	23
4.3.2.	<i>Tam, kam je vstup zakázán</i>	26
4.3.3.	<i>Život píše anekdoty</i>	28
4.4.	Vyhodnocení rozhlasových záznamů	30
5.	Národní muzeum na obrazovce Československé televize.....	33
5.1.	Historie televizního vysílání	33
5.2.	Kvantitativní zjištění	34
5.3.	Vymezení obsahu jednotlivých pořadů	36
5.3.1.	<i>Zpravodajské pořady a Národní muzeum</i>	36
5.3.1.1.	<i>Národní muzeum a rok 1968</i>	40
5.3.2.	<i>Hodnocení zpravodajských a publicistických pořadů</i>	41
5.3.3.	<i>Zábavní pořady</i>	41
5.3.4.	<i>Analýza vybraných zábavních pořadů</i>	42
5.3.4.1.	<i>150 let Národního muzea</i>	42
5.3.4.2.	<i>Dostaveníčko u orloje</i>	43
5.3.4.3.	<i>Hodnocení zábavních pořadů</i>	45
5.3.4.4.	<i>Naučné pořady</i>	45
5.3.4.5.	<i>O věcech vzácných a krásných</i>	46

5.3.4.6.	<i>Prameny poznání</i>	46
5.3.4.7.	<i>Trasa na výlet</i>	47
5.3.4.8.	<i>Řemesla dříve a dnes</i>	48
5.3.4.9.	<i>Probuzení národa</i>	48
5.3.5.	<i>Hodnocení naučných pořadů</i>	49
6.	Národní muzeum na filmovém plátně	53
6.1.	Zájem filmařů o Národní muzeum	53
6.2.	Přehled vybraných filmů	54
6.2.1.	<i>Růžové kombiné</i>	54
6.2.2.	<i>Galoše štěstia</i>	55
6.2.3.	<i>Tarzanova smrt</i>	56
6.2.4.	<i>Mission: Impossible</i>	56
6.2.5.	<i>Eurotrip</i>	56
6.2.6.	<i>Amadeus</i>	57
6.3.	Hodnocení kinematografických děl	58
7.	Závěr	60
	Použitá literatura a prameny	65
	Rejstřík	70

1. Úvod

Rok 2018 je ve znamení oslav výročí založení Národního muzea, instituce, která má nezastupitelné místo v českých dějinách, národní kultuře a vzdělanosti.

O Národním muzeu bylo napsáno již mnohé a mnohé ještě bude. Tato práce by měla být střípkem, který nabídne specifický pohled na tuto instituci. Jak již bylo zmíněno, rok 2018 je rokem výročí založení a současně má být také vyvrcholením komplexní generální rekonstrukce jejího hlavního sídla. I tato událost se zapíše do dějin a bude jedním z mezníků historie monumentální stavby a rovněž začátkem nové éry českého muzejnictví.

Existuje mnoho pramenů, ze kterých je možno čerpat a interpretovat spletitou historii Národního muzea.

Zmíňme alespoň ty nejzásadnější. Na prvním místě dílo Josefa Hanuše – České obrození a počátky našeho Národního muzea, dále Gustava Skalského – Národní museum 1818 – 1948, či poněkud starší dílo Jana Černého – Museum království Českého. Stručná zpráva historická i statistická z roku 1884. Z novější doby je možno zmínit sborník příspěvků k výročí 150 let založení Národního muzea od Miroslava Buriana a Jiřího Špěta, 150 let Národního muzea v Praze.

Zdroje nabízejí vícero rovin pohledů na Národní muzeum. Na straně jedné jako na kulturní stánek, národotvornou a vzdělávací instituci, pokladnici historicky hodnotných artefaktů a na straně druhé jako na architektonicky cennou budovu¹, dominantu Václavského náměstí, tedy místa, které bylo dějištěm historických milníků a událostí, a na tichého svědka zvrátů a přitom současně symbol národní nezlomnosti a kontinuity.

Národní muzeum však nebylo jen trpnou kulisou dějinných událostí, sama tato instituce byla mnohokrát aktérem. Nejednou se ocitla v hlavní či vedlejší roli televizních a rozhlasových obsahů. Jaká jsou však mediální svědectví o samotném Národním muzeu? Existuje řada studií a monografií zabírajících se historií Národního muzea, nicméně žádná z těchto prací nezkoumá média, zvuková či audiovizuální, jako samostatný historický pramen, z něhož lze čerpat specifické a autentické informace o Národním muzeu. Tématem této práce by mělo být právě vymezení a zhodnocení úlohy médií jako informačního zdroje o dějinách Národního muzea spolu s identifikací limitů této pramenné formy.

¹ V daném kontextu je zmiňována pouze historická budova Národního muzea na Václavském náměstí, nikoli sbírky umístěné v jiných expozicích či budovách.

Rozhlasové, televizní a filmové záznamy jsou vedle diplomatického materiálu dalším významným pramenem pro poznávání a zkoumání historie.

Předkládaná práce je postavena právě na analýze audiovizuálních a zvukových pramenů, zejména z televizních a rozhlasových archivů a rovněž filmových děl. Rozborem a obsahovou interpretací lze odhalit a popsat dobové tendence v mediální reprezentaci této jedné z nejvýznamnějších paměťových institucí.

2. Vymezení a formulace základních otázek

Pro studium médií platí specifická interpretační pravidla, která jsou součástí oboru zvaného mediální věda. Pokud hovoříme v kontextu mediální reprezentace o „obrazu“, míníme mediální obraz, pro nějž je určující, že představuje určitou abstraktní kvalitu, která vznikla na základě cílené či neuvědomělé manipulace se symboly, které ve svém celku vytvářejí komunikát. Způsob čtení konkrétního komunikátu příjemcem je předdefinován formou jeho zarámování. Mediální rámce mají zcela klíčovou roli pro to, jakým způsobem budeme vnímat a chápat sdělovaný obsah. Jinými slovy, autor mediálního sdělení, tedy komunikátu, v podstatě instruuje příjemce, jak má danému sdělení rozumět a co si z něj má odnést. Snad nejmarkantněji je účelovost mediálních rámců patrná na propagandistických obsazích. U propagandy lze nejlépe ilustrovat „tah na branku“ prostřednictvím zvoleného mediálního rámce. Naproti tomu kvalitní a etická žurnalistika, plnící všechny profesní standardy, by měla usilovat o eliminaci rámců tak, aby si příjemce sdělení mohl utvořit názor na pojednávanou problematiku co nejsvobodněji. Typickým rozpoznávacím prvkem mediálního rámce je výběrovost toho, co sdělit, resp. zvýznamnit, a co zamlčet. Při analýze audiovizuálních a zvukových záznamů pro účely této práce proto bude nezbytné soustředit se i na užití mediálního rámce.

Představme si dále několik teoretických východisek pro koncepci poznání mediálního obsahu jakožto možného historického pramene a rovněž nastolme paradigmatu, která objasní relevanci mediálních obsahů pro účely historického výzkumu.

Analýza médií je svébytnou disciplínou, která má své metodologické postupy. Přitom se tyto postupy dají aplikovat i v případě historického výzkumu. Metodologie mediálního výzkumu vychází z pozitivismu, tedy snahy o exaktní pohled na jev, přičemž podstatné je i hledisko interpretační, tedy konstruktivistické, z kterého vycházejí i dvě základní metody výzkumu založené na kvalitativním a kvantitativním paradigmatu. Rozdíl mezi těmito metodologiemi spočívá v rovině obecně ontologické a teoreticky – metodologické.

Masová média – rozhlas, televizní vysílání umožňují uchování informací, proto se tak v důsledku stávají historickými prameny s bohatým faktografickým obsahem. Nejen že naplňují znaky těchto pramenů, ale mohou v jedné z rovin poznání vytvářet mediální obraz a ovlivnit tak pohled na událost spolu s pochopením dění na základě interpretace obsahu.

Média ve své podstatě produkují a distribuují to, co lze nazvat jako vědění v nejširším slova smyslu, pomocí kterého mohou naše zkušenosti na základě vzájemné interakce se sociálním světem získávat význam. „*Média do značné míry konstituují společenskou realitu a hlavní rysy pro potřeby veřejného sdíleného společenského života; slouží rovněž jako rozhodující zdroj standardů, modelů a norem.*“²

Pro výzkum mediálních obsahů je zásadní vztah mezi mediálním produktem a realitou. Můžeme tak rozlišovat mediální skutečnost, kterou nám nabízejí samotná média, a sociální skutečnost, kterou nám předkládá společnost jako představu o světě.³ Úloha médií jakožto historického pramene vyplývá i z jejich samotné podstaty, neboť jedním ze znaků médií je reprezentativnost, tedy zpřístupňování minulého do přítomnosti. Dochází k tzv. re-representaci, čili znovu zpřítomnění, kdy je něco minulého nebo nepřítomného přenášeno do přítomnosti. Re-representaci reality lze vysvětlit jako uchopování skutečnosti pomocí přirozeného jazyka.⁴ Mediální věda ve svých paradigmatech vnímá účinek re-representace a její možnost uchování sdělení, přičemž je dáno propojení mediální reality s kulturní reprezentací. Tato souvztažnost je podstatným faktorem pro rozlišení reality dle interpretace média, přičemž pro mediální reprezentaci je zásadní rozlišení reflektivní a konstrukcionistické teorie reprezentace reality⁵.

Reflektivní přístup předpokládá, že významy jsou obsaženy ve věcech samých a jazyk tyto významy odráží jako zrcadlo. Mediální obraz podle této tradiční teorie zrcadlí předem existující skutečnost. Naopak konstrukcionistická teorie vychází z teze, že významy jsou konstruovány až recipienty, tedy diváky prostřednictvím ustáleného znakového systému. Masová média tak realitu neodrážejí, ale konstruují. V rámci mediálního konstruování má jedno z nejmocnějších postavení zpravodajství. Je přitom důležité si uvědomit, že zprávy, které se tak významně podílejí na konstrukci sociální reality, se odehrávají vždy v určitém společenském kontextu. Jejich součástí jsou „významy platné v daném diskursu a hodnoty platné v dané ideologii“.⁶ Prismatem tohoto

² McQUAIL, Denis. Úvod do teorie masové komunikace. Vyd. 1. S českou předmluvou Jana Jiráka. Praha: Portál, 1999, s. 93.

³ JIRÁK, Jan – KÖPPLOVÁ, Barbara. Masová média. Vyd. 1. Praha : Portál, 2009, s. 286.

⁴ SCHULZ, Winfried a Irena REIFOVÁ. Analýza obsahu mediálních sdělení. 3., nezměn. vyd. Praha: Karolinum, 2011. Učební texty Univerzity Karlovy v Praze, s. 29–32.

⁵ Tamtéž.

⁶ JIRÁK, Jan – BURTON, Graeme. Úvod do studia médií. In: Úvod do studia médií. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2001, s. 256.

přístupu média, tedy masová média, konstruuji realitu. Přibližme si tyto teze v prostředí historiografického výzkumu. Aplikujeme-li toto poznání a tyto teze například na výklad středověkých kronik, docházíme k závěru, že jednotlivé zapsané události a jejich popsání nejsou výlučným bezkontextovým sdělením, ale podléhají nutnosti výkladu na základě jednotlivých souvislostí, které mohou být proměnné v čase a nejsou konstantní. Kromě „objektivně“ existující události totiž mediální konstrukt reality čerpá také z určitých pravidel a zkušeností pro zpracování. Tyto premisy je nutno při mediální analýze zohledňovat.

Dalším určujícím faktorem je časové vymezení zkoumání. První proměnnou pro provedení kvantitativního výzkumu tak je právě stanovení časového úseku zahrnutého do analýzy. Počátek sledovaného období je určen vznikem zkoumaných masových médií. Pro účely této práce bylo vymezeno zkoumané období mezi dvacátými lety v případě rozhlasového vysílání a počátkem padesátých let pro případ televizního vysílání. Konečným datem je pak rok 1993, kdy se rozpadlo federativní uspořádání státu a zanikla Československá televize i Československý rozhlas. Pro modelaci a provedení kvantitativního výzkumu je vymezené období členěno na jednotlivá desetiletí.

2.1. Metody výzkumu

Vzhledem k cílům studie vycházející z metody výzkumu médií se jeví jako optimální kombinace kvalitativního a kvantitativního výzkumu. Přitom kvalitativní analýza zkoumá rovněž obsahový kontext a konotace. Tyto metody umožňují analyzovat i značné množství mediovaných obsahů a přesně je znázornit, případně porovnávat v čase, prostřednictvím tabulkových výstupů a grafů. Výsledky pak mohou zahrnout například i přehled o žánrovém zaměření sledovaných obsahů.

Základem zvolené metody je stanovení výzkumných otázek a hypotéz. Následuje definice výběrového souboru, který je východiskem pro konstrukci reprezentativního vzorku. V dalším kroku je nutné zvolit nejmenší jednotku měření, což je jasně ohraničený úsek mediálních obsahů, na kterém budeme analyzovat zvolené proměnné a kategorie. Hlavní část analýzy představuje konstrukce kategorií čili seznam proměnných, kterých mohou analyzované jednotky nabývat.⁷ Jinak řečeno, dochází k sestavení tzv. kódovací

⁷ McQUAIL, Denis. Úvod do teorie masové komunikace. Vyd. 1. S českou předmluvou Jana Jiráka. Praha: Portál, 1999, s. 203.

knihy. Dále probíhá samotné kódování obsahů a následuje analýza získaných dat a definice závěrů.⁸

Kvantitativní obsahová analýza má nicméně i určitá omezení. Tím hlavním je potřeba dostatečně velkého zkoumaného vzorku. Jak vyplývá z prvotní rešerše, je uvedená metoda použitelná pouze pro výzkum záznamů Československé televize, kde je postačující množství sbírkového materiálu. V případě výzkumu rozhlasového archivu je pak optimální metoda kvalitativní. Tato metoda je založena na jiném než statistickém výzkumu.⁹

Kvalitativní analýze budou výsledně podrobeny všechny záznamy, zvukové i audiovizuální.

Skladba práce spočívá v rozčlenění do základních čtyř množin, kdy v prvních třech budou vymezeny typy jednotlivých zkoumaných médií – rozhlasové vysílání, televizní vysílání, kinematografická díla a poslední z nich bude čerpat z fondu registratury Národního muzea, jakožto fondu disponujícího prameny, které souvisejí a doplňují poznatky o zájmu médií o Národní muzeum.

Jak již bylo zmíněno, stěžejní částí výzkumu bude kvalitativní rozbor v podobě analytického popisu monitorovaných obsahů, přičemž v rámci jednotlivých kapitol vztažených k médiím bude věnován prostor i kvantitativním poznatkům, které nabízejí srovnání dle vybraných parametrů. Tento postup je možné rovněž definovat jako diskurzivní metodu analýzy.

2.2. Stanovení proměnných

Po stanovení množiny médií a určení časové meze je další proměnnou zkoumání žánr. Na základě žánrového vymezení je možné určit, zdali obsahem vysílání byly pořady naučného, zábavního, či jiného charakteru. Jako výzkumné proměnné tak byly určeny tyto vybrané žánry – zpravodajství, naučný pořad – dokumentární film, zábavní pořad, případně jiný blíže nespecifikovatelný žánr. Pro kvantitativní výzkum televizních záznamů je tak možno operovat s následující kódovací knihou.

⁸ TRAMPOTA, Tomáš – VOJTĚCHOVSKÁ, Martina. *Metody výzkumu médií*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010, s. 32.

⁹ STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. SCAN, s. 10.

Popis proměnné	Kód	Obor hodnot
Rok (desetiletí)	01	1953–1959
	02	1960-1969
	03	1970-1979
	04	1980-1989
	05	1990-1993
		Celkem
Téma - žánr	01	Zpravodajství
	02	Naučný pořad – dokument
	03	Zábavní pořad
	04	Jiné

2.3. Formulace výzkumných otázek a hypotéz

Pro provedení výzkumu si nyní vymeze zkoumané oblasti hypotéz. Tyto vycházejí z námi vymezených proměnných, konkrétně ze žánru. Žánrové vymezení je určujícím faktorem pro vyhodnocení mediálního obrazu, tvořeného užitými mediálními rámci.

V případě instituce, jakou je Národní muzeum, lze předpokládat, že dominantně zastoupeným žánrem bude žánr informativní, tedy zpravodajství a publicistika, a to zejména v souvislosti s informováním o aktuálních výstavách, pořádaných akcích či o rozšiřování sbírek. Dále lze očekávat, že u instituce, která je nositelem vzdělanosti, bude významně zastoupen žánr naučný, zejména ve formě dokumentárních filmů či osvětových magazínů. Z hlediska dramaturgie je rovněž předvídatelné, že upřednostněna bude vizuální podoba prezentace, a tedy využití médií založených na audiovizí, než jen na verbální složce (mluveném slově).

Již opakovaně zde bylo Národní muzeum označeno jako instituce. Je faktem, že Národní muzeum není ztělesněním jedinců, ale primárně je vnímáno jako celek složený z organizačních částí v podobě jednotlivých sekcí, oddělení, sbírek atd. a rovněž z pohledu vzdělávacích, kulturních a dalších funkcí, které ve společnosti plní. Tato teze je podstatná z hlediska koncipování informací, kdy bude očekávatelné, že medializovaným tématem nebudou konkrétní osoby, ale instituce jako celek, či její část.

Naformulované hypotézy dle předcházejících tezí jsou následující:

- Hypotéza 1: Mediální obraz Národního muzea bude dominantně utvářen prostřednictvím audiovizuálních medií, tedy televizní produkcí.
- Hypotéza 2: Převažujícími žánry dle četnosti budou pořady zpravodajského a naučného charakteru.
- Hypotéza 3: Události spojené s Národním muzeem budou vztaženy k instituci, nikoliv k osobám. Absentuje tedy personalizace.

3. Vymezení archivních materiálů a pramenů

Pro účely zpracování této studie byly vybrány relevantní archivní fondy, které co nejvíce vystihují vymezené téma, tedy obraz Národního muzea v rámci vybraných médií.

Prvním bodem výzkumu je volba médií. Předmětem výzkumu jsou masová média omezená na rozhlasové a televizní vysílání a kinematografická díla. Co je myšleno kinematografickými díly a jaká je jejich úloha pro tuto práci, je rozvedeno v následující podkapitole.

Druhotným informačním zdrojem, který je nutno podrobit výzkumu, aby získané poznatky byly co nejkomplexnější, jsou archivní materiály Národního muzea, které dosvědčují smluvní vztahy mezi touto institucí a producenty jednotlivých pořadů, případně žádosti o uzavření smluvního vztahu, včetně například žádostí, jimž nebylo vyhověno. Tudíž studie poskytuje i informace o zamýšlených, ale nerealizovaných produkcích.

3.1. Kritéria výběru materiálu

Stěžejním východiskem celé studie jsou audiovizuální záznamy pořadů vyrobených v produkci či koprodukcii Československé televize, uložených dnes v archivech České televize, potažmo Československého rozhlasu z archivu dnešního Českého rozhlasu. Tato skutečnost se jeví jako zcela přirozená, jelikož ve sledovaném období docházelo k monopolní výrobě televizního obsahu Československou televizí a rozhlasového obsahu Československým rozhlasem.

Komplikaci při sběru archivní dokumentace představuje fakt, že Spisový archiv České televize doposud není uspořádán a neumožnil vyhledání dokumentů spojených s natáčením či přípravou projektů zaměřených na Národní muzeum. Tento nedostatek byl však do značné míry kompenzován fondem registratury Národního muzea. Zde jsou uchovávány cenné archivní materiály, včetně smluvních ujednání mezi touto institucí a produkčními, dobovou terminologií výrobními, štáby. Jak bude vysvětleno dále, předmětem těchto smluvních ujednání jsou vztahy týkající se umožnění natáčení v prostorách budov Národního muzea, případně dohody o pronájmu rekvizit v podobě sbírek z depozitářů Národního muzea pro natáčení jednotlivých pořadů.

Archivní písemná dokumentace, získaná z fondu registratury Národního muzea, byla pro potřeby této studie vlastní rešeršní činností doplněna o příslušné, související, zvukové a audiovizuální záznamy pořadů a kinematografických děl.

A nyní je potřeba osvětlit jednu ze stěžejních pojmových otázek. Co je myšleno kinematografickými díly. Kinematografická díla jsou obsáhlou kategorií zahrnující různé formy audiovizuální tvorby (dokumenty, filmy ve smyslu dramatických děl atd.), přičemž jejich možná interpretace je různorodá. Pro účely této práce je vycházeno z normativního vymezení tohoto pojmu, kdy kinematografickým dílem je rozuměno „*audiovizuální dílo určené ke zpřístupňování veřejnosti prostřednictvím kinematografických představení; za kinematografické dílo se nepovažuje audiovizuální dílo mající povahu reklamy*“.¹⁰

Kinematografickým dílem se rozumí tedy filmová představení v podobě filmů, ale například i dokumentárních filmů specifického žánru. v námi sledovaném období byla filmová tvorba rozdělena mezi filmová studia. Jmenujme Filmové studio Barrandov, či filmová studia v tehdejší Gottwaldově.

Existuje však ještě jedna skupina filmové produkce, která není hraným filmem, přesto bývala prezentována ve formě kinodistribuce. Touto skupinou jsou dokumentární filmy, které byly vyráběny v Krátkém filmu.¹¹

Krátký film jakožto subjekt určení k výrobě animovaných, dokumentárních, případně krátkometrážních filmů¹² byl specifickou, dnešní terminologií řečeno produkční společností spadající pod Československý film, státní podnik kontrolující veškerou výrobu a produkci filmů v letech 1948 až 1989. Krátký film by si zasloužil vlastní pohled a rozbor, avšak pro účely této práce se toto jeví jako příliš extenzivní, a to s ohledem na fakt, že tvorba Československé televize do značné míry obsahuje i tvorbu Krátkého filmu, kdy se tyto dva subjekty podílely koprodukčně na tvorbě řady naučných pořadů. A právě tato společná produkce je předmětem této práce.

Rozbor pramenů se tak týká produkce Československé televize, Československého rozhlasu a celovečerní hrané tvorby.

¹⁰ Zákon č. 496/2012 Sb., o audiovizuálních dílech a podpoře kinematografie a o změně některých zákonů (zákon o audiovizi). In: ASPI [právní informační systém]. Praha: Wolters Kluwer ČR [vid. 2018-03-26].

¹¹ Jednalo se o státní podnik, který zastřešoval výrobu filmů v Československu. Blíže k tomuto tématu: SZCZEPANIK, Petr. *Továrna Barrandov: svět filmařů a politická moc 1945–1970*. Praha: Národní filmový archiv, [2016]. ISBN 978-80-7004-177-2.

¹² I zde existují výjimky. Krátký film se podílel na výrobě filmů Věry Chytilové, které vedení Barrandova neumožňovalo natáčení. Pozn. autora.

3.2. Archiv Českého rozhlasu

Instituce archivu Českého rozhlasu patří podle zákona č. 499/2004 Sb. mezi takzvané specializované archivy, které pečují o kulturní dědictví, a je akreditován u Ministerstva vnitra ČR. Vedle toho také plní nezastupitelnou roli článku v samotném provozu Českého rozhlasu. Jeho základní úlohou je tedy nejen správa archivních materiálů, ale i záznamů spojených s vysíláním. „*Archiv uchovává zvukové snímky na analogových a digitálních nosičích, kterých je více než 137 tisíc. Stará se o hudební a slovesné nahrávky. V depozitářích tři patra pod zemí je uloženo na 80 tisíc hodin zvukových záznamů a 25 milionů stran písemných materiálů. O bohatství rozhlasové minulosti ale pečují i další útvary Archivních a programových fondů, které pracují jako kterýkoli jiný archiv či knihovna.*“¹³

Archiv českého rozhlasu obsahuje řadu fondů obsahujících audiozáznamy, případně scénáře pořadů. Digitalizace archivních materiálů usnadňuje výběr dle klíčových slov. Přesto bylo zaznamenáno a zachováno jen skrovné množství odpovídajících archivních materiálů vážících se k historii Národního muzea. Pro účely práce byly zpracovány a zdokumentovány obsahy následujících fondů Archivní fond – Archiv Českého rozhlasu a dále Dokumentační fond.

3.3. Archiv České televize

Archiv České televize, správněji tedy Archiv a programové fondy České televize, spadá rovněž podle zákona č. 499/2004 Sb. mezi takzvané specializované archivy, které pečují o kulturní dědictví, a je akreditován u Ministerstva vnitra ČR. Vedle toho také plní nezastupitelnou roli článku v samotném provozu České televize. Jeho základní úlohou je tedy nejen správa archivních materiálů (audiovizuálních, zvukových, fotografií a písemných na různých nosičích) vzniklých z činnosti České, resp. Československé televize od roku 1953 do současnosti.

Archiv České televize ve svých fondech nabízí nepřehledné množství cenných záznamů. Tak tomu je i v případě zachycení pramenů týkajících se Národního muzea. Oproti archivu Českého rozhlasu bylo nalezeno daleko více materiálů a pramenů vypovídajících o historii Národního muzea. Z fondů tohoto archivu byly vytěženy fondy – Filmový fond České televize, Fond telemagnetických a digitálních AV záznamů a dále Fond zvukových snímků České televize.

¹³ Archiv ČRO [online]. [cit. 2018-04-06]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/archiv/oarchivu/>.

Uvedené fondy jsou digitalizované a umožňují opět vyhledávání v databázi pomocí klíčových slov. Rešerše s anotacemi a údaji o jednotlivých pořadech zahrnující rok vzniku, premiéru a reprízy pořadů, dále pak účinkující a zejména popis obrazových a zvukových sekvencí.

Již samotná rešerše popisů pořadů by byla přínosným podkladem, který by do značné míry suploval případnou absenci záznamu, či nemožnost přehrání s ohledem na fakt, že záznam není digitalizován, případně byl zničen. Již při zahájení výzkumu bylo předpokládáno, že výskyt záznamů nebude plně odpovídat dochovaným záznamům. Při samotném výzkumu a analýze jednotlivých pořadů však byla zachována možnost pořady analyzovat přímo ze záznamu.

3.4. Fond registratury Národního muzea

Klíčovým pramenem, kterého využívají všichni historici, kteří se kdy zabývali dějinami Národního muzea, je pochopitelně centrální muzejní registratura. Zde jsou soustředěny veškeré písemnosti ústřední muzejní správy a odrážejí se v ní také záležitosti muzejních oddělení – pokud byly řešeny s vedením Muzea.¹⁴

Fond Registratury Národního muzea poskytuje hodnotné archivní dokumenty o spolupráci Národního muzea nejen s Československou, potažmo Českou televizí, ale, jak bude uvedeno níže, i s dalšími subjekty z oblasti audiovizuální produkce. Tento pramen je také jediným zdrojem, který dokumentuje neuskutečněné mediální projekty, kdy ze strany Národního muzea došlo například k odmítnutí spolupráce pro havarijní stav prostor, či nemožnost zajištění prostor.

Příkladem může být natáčení filmu *Píseň nemilovaného*, který byl inspirován příběhem o životě francouzského básníka Guillaumea Apollinaira.¹⁵ Jedna z natáčecích lokací tohoto koprodukčního filmu měla být mimo jiné i v prostorách Panteonu Národního muzea, přičemž natáčení v těchto prostorách nebylo v důsledku povoleno s odvoláním na poškození podlahy a chystanou rekonstrukci.¹⁶

¹⁴ WOITSCHOVÁ, Klára. – JŮN, Libor. Národní muzeum jako historiografické téma. *Časopis Národního muzea. Řada historická*, 184, č. 1–2, s. 79.

¹⁵ Tento film, který byl natočen v produkci Filmového studia Barrandov a francouzské filmové společnosti, nebyl nikdy distribuován, neboť jeho kopie byly ve Francii úředně zabaveny z důvodu machinací producenta. (pozn. autora).

¹⁶ ANM, RNM, č. j. 1790/1980 ze dne 24. října 1980.

Rešerší tohoto archivního fondu bylo zjištěno, že nejen Československá televize, ale i další výrobní jednotky (Krátký film, Filmové studio Barrandov, Telexport) významně spolupracovaly s Národním muzeem. Dominantními produkcemi jsou, jak je patrné z grafu č. 4, Československá televize a Filmové studio Barrandov, které ponejvíce využívaly prostor Národního muzea či jeho exponátů k výrobě filmů a seriálů. Úkolem Telexportu pak bylo zprostředkování mezinárodních produkcí, například s německou televizí ARD¹⁷ nebo s maďarskými filmaři, kteří si vyžádali zapůjčení exponátů z ornitologické sbírky.¹⁸

V případě televizní stanice ARD se jednalo o spolupráci na tvorbě pořadu o nástupu Adolfa Hitlera k moci a následné okupaci ČSR. Za tímto účelem požadovala německá strana pronájem Pantheonu Národního muzea jako místa symbolizujícího národní uvědomění a boj proti nacismu.

Spolupráce Národního muzea s produkcemi nespočívala, jak bylo již zmíněno, jen v pronájmech prostor, ale i rekvizit. Ve fondu Registratury Národního muzea jsou uchovány dokumenty, zejména korespondence a smlouvy, o zapůjčení muzejních sbírek, které následně sloužily jako rekvizity ve filmech, inscenacích a seriálech.

Příkladem spolupráce, která spočívala v poskytnutí prostor k natáčení a rovněž v zapůjčení exponátů, byl seriál Československé televize *Zlá krev* režiséra Františka Filipa, který navazoval na jeho předchozí seriál *Sňatky z rozumu*. Pro účely seriálu bylo vyžádáno povolení natočit schránku na Rukopisy v místnosti archivní studovny a oddělení novin a časopisů Národního muzea v královské oboře.¹⁹

Jak prokazují archivní záznamy, předmětem zájmu producentů nebyly pouze prostory a exponáty, ale také „odborné lidské zdroje“. Ve fondu Registratury se dochovaly materiály, které dokumentují smluvní vztahy v podobě povolení jednotlivým zaměstnancům Národního muzea k účinkování v pořadech, případně jiné jejich participace na vzniku audiovizuálních děl. Vystupování odborníků v televizním vysílání či expertní poradenství jsou tak dalším vkladem Národního muzea do obsahu mediálních komunikátů.

Mezi dokumenty dokládajícími kooperaci mezi Národním muzeem a médií patří i některá vnitroústavní sdělení. Například je uchována písemnost MUDr. Emanuela Vlčka, DrSc., který žádá o vydání souhlasu s jeho účastí v pořadu Československé televize

¹⁷ ANM, RNM, č. j. 397/82 ze dne 16. 4. 1982.

¹⁸ ANM, RNM, č. j. 1204/85 ze dne 12. 4. 1985.

¹⁹ ANM, RNM, č. j. 3088/85 ze dne 6. 12. 1985.

„*Vysílá studio Jezerka.*“²⁰ Obsahem televizního vystoupení mělo být odborné pojednání o kosterních pozůstatcích Přemyslovců.

Tento pořad, který bychom dnešní terminologií nazvali jako „talk show“, se zabíral mnohými tématy společenského života a účast dr. Vlčka na natáčení nebyla jedinou spoluprací s Národním muzeem.

V Archivu Národního muzea byl dohledán dokument, který prokazuje, že v roce 1980 byl vyroben pořad „*Vysílá studio Jezerka,*“ který se zabíral kosterními pozůstatky Jana Lucemburského, přičemž bylo ilustračně využito i prostor Národního muzea.²¹

Atraktivní prostory Národního muzea byly po celá léta ve velké oblibě filmařů. Natáčení v nich často nemělo za cíl „přiznat“, že jde právě o tuto budovu. Prostory muzea byly ve filmech či seriálech vydávány za budovu opery, sídlo šlechty, ambasádu, vatikánské paláce, reprezentativní prostory vládních činitelů apod. Producenti, domácí i zahraniční, se ovšem nezajímali pouze o hlavní sídlo muzea na Václavském náměstí, pro účely natáčení byly využívány i prostory jiných budov muzea.

²⁰ ANM, RNM, č. j. 3198/83 ze dne 21. 11. 1983. Blíže příloha č. 1.

²¹ ANM, RNM, č. j. 3366/80 ze dne 11. 12. 1980. Blíže příloha č. 2.

4. Národní muzeum na vlnách Československého rozhlasu

Historie Československého rozhlasu je dlouhá a bohatá, přičemž logické se zdá být i bohatství vytvořených a odvysílaných pořadů. Historické zkoumání však naráží na zásadní problém, kterým je absence nejstarších záznamů. Technologické prostředky z období počátku vysílání neumožňovaly trvalé uchování a archivování odvysílaných pořadů, případně pokud byly záznamy uchovány, došlo k jejich zkáze přirozeným rozpadem záznamových médií, či úmyslným likvidováním a skartací.

4.1. Historie rozhlasového vysílání

Přibližme si blíže historii tohoto média, které se významným způsobem podílelo na dějinách Československa a bylo součástí mnoha významných událostí, ať již boje o rozhlas v průběhu Pražského povstání či událostí spojených se srpnem roku 1968.

Vraťme se nyní na samý počátek vzniku rozhlasu a připomeňme si okolnosti začátku fungování tohoto masového média. První bezdrátový přenos lidského hlasu (radiotelefonie) určený pro veřejnost byl uskutečněn 24. prosince 1906 v USA. Na vzdálenost až 320 kilometrů mohli telegrafisté poslouchat čtení z Písmu, Händelovo Largo a na závěr přání veselých Vánoc.²²

Česká veřejnost měla možnost se s radiotelegrafií poprvé seznámit v roce 1908, když se v Praze konala Obchodní a průmyslová výstava. Tehdy za velkého zájmu veřejnosti proběhlo spojení pražského výstaviště v Holešovicích s Karlovými Vary.²³

Další směřování bezdrátového přenosu zvuku mělo ryze vojenské využití, avšak bylo čím dál zřejmější, že radiotelegrafie a radiotelefonie se nemusejí využívat jen k vojenským účelům.²⁴ Nově vzniklá Československá republika disponovala dostatečným finančním a technickým zázemím, které umožnilo investice a rozmach technologií spojených s rozvojem komunikačních prostředků, přičemž dominantní změny souvisely s elektrifikací země, což vedlo k základům umožňujícím zahájení rozhlasového vysílání pro široké vrstvy obyvatelstva Československa. Prvotní snahy o rozhlasové vysílání však

²² ČÁBELOVÁ, Lenka. Radiojournal: rozhlasové vysílání v Čechách a na Moravě v letech 1923–1939. Praha: Karolinum, 2003, s. 20.

²³ Tamtéž.

²⁴ JEŠUTOVÁ, Eva. Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu. Praha: Český rozhlas, 2003, s. 12.

vycházely z vojenských technologií a účelů. V roce 1920 bylo s definitivní platností rozhodnuto o civilním řízení radiotelegrafie do kompetence ministerstva pošt a telegrafů.²⁵

Následně se tak započalo s výstavbou vysílací stanice a v září roku 1923 poštovní správa provozovala šest vysílacích stanic: na Královských Vinohradech v Praze, v Brně, ve Kbelích, v Poděbradech, v Karlových Varech a v Chebu. Poprvé se oficiálně rozhlasové vysílání u nás veřejnosti představilo na podzim roku 1923. Tehdy mohli návštěvníci pražského veletrhu, přesněji pavilonu Prvního pražského měšťanského pivovaru před budovou Průmyslového paláce, každý den poslouchat odpolední a večerní koncerty z Kbel.²⁶

Rozhlasový program dával ve svých počátcích přednost především hudebním přenosům a záznamům. Žánr, který bychom mohli nazvat jako mluvené slovo, se omezil jen na dramatickou tvorbu v podobě pohádek, recitace či osvěty ve formě rozhlasových přednášek.

V pozdějších letech zařazované zpravodajství bylo zaměřeno výlučně na výjimečné události, skandály, zločiny, katastrofy. V roce 1925 nastala zásadní změna v postavení rozhlasu, neboť z prvotně soukromého média se stalo médium státní a tímto krokem byla posílena role státní tiskové agentury ČTK. Zprávy začaly být přenášeny přímo z kanceláře ČTK, kde rozhlas zřídil hlasatelnu. Četli je ale zaměstnanci ČTK, rozhlas byl pouhým médiem, které zpravodajství šířilo, a neměl na jeho výrobu téměř žádný vliv.²⁷

Na tyto rané začátky navázal už poměrně rychlý rozvoj rozhlasového vysílání i samotné rozhlasové tvorby. Vznikaly nové žánry a svébytné útvary, které si získávaly na popularitě, stejně jako osobnosti s nimi spojené. Technologický rozvoj brzy umožnil i přímé přenosy z dějišť událostí.

²⁵ MARŠÍK, Josef: Průkopníci rozhlasového vysílání 1923–1925. In: Od mikrofonu k posluchačům. Praha: Český rozhlas, 2003, s. 21.

²⁶ KONČELÍK, Jakub – VEČEŘA, Pavel – ORSÁG, Petr. Dějiny českých médií 20. století. Praha : Portál, 2010, s. 130.

²⁷ Tamtéž.

4.2. Četnost rozhlasových pořadů s tématem Národního muzea

Hned úvodem je nutno konstatovat, že počet relevantních rozhlasových záznamů týkajících se Národního muzea je nečekaně nízký. Konkrétně se jedná jen o dva záznamy mapující historii muzea formou pásma vyprávění jeho pracovníků. Další rozhlasové záznamy pak nejsou o muzeu jako takovém, ale Národní muzeum je v nich zmíněno jako prostředí, kde proběhly pietní akty spojené s tryznou za padlé ve druhé světové válce a dále v případech posledních rozloučení s význačnými osobnostmi. Z pohledu malého výskytu pramenů se ukázalo jako nadbytečné vytvářet komparaci mezi jednotlivými desetiletími, neboť veškeré pietní akce se uskutečnily v období před a bezprostředně po druhé světové válce.

4.3. Pořady věnované Národnímu muzeu

Jak již bylo předesláno, pořadů Československého rozhlasu týkajících se Národního muzea je poskrovnu. Československý rozhlas ve čtyřicátých letech pořídil šest záznamů z pietních akcí, které se uskutečnily v budově Národního muzea. Těmto událostem se věnuje následující kapitola. Dále je pozornost zaměřena na dva pořady z let 1968 a 1979, které populárně naučnou formou seznamují posluchače s muzeem a jeho historií.

4.3.1. Národní muzeum funerální

Následující přehled je možno označit titulem *Národní muzeum funerální*, neboť zahrnuje výhradně archivní záznamy z pietních akcí, které se uskutečnily v Pantheonu Národního muzea, tedy v prostorách, které pro svoji vznešenost a reprezentativnost sloužily jako důstojné místo rozloučení s význačnými osobnostmi veřejného života.

Nejstarším nalezeným záznamem, který posluchačům rozhlasových přijímačů umožnil zprostředkování posledního rozloučení, je pohřeb Karla Kramáře, který zemřel 26. května 1937. Státní pohřeb, který se konal o čtyři dny později, byl jedním z největších v tehdejší dosavadní historii republiky. Rakev s tělem zesnulého byla z Kramářovy vily převezena do Pantheonu Národního muzea, kde byla několik hodin vystavena pro veřejnost. Po smutečním obřadu byla rakev dopravena do tzv. Ruské kaple na Olšanských hřbitovech. Pohřební řeč, která je celá zachycena na rozhlasovém záznamu, pronášel předseda vlády Milan Hodža. Záznam tak poskytuje jedinečnou informaci o okolnostech Kramářovy smrti, ovšem z hlediska výzkumu mediálního obrazu Národního muzea se jedná o poměrně irelevantní pramen.

Obsah a provedení přenosu neumožnilo bližší reportérské obeznámení s prostorem Národního muzea či jeho historií. Analýzou jednotlivých přenosů z pietních akcí zjišťujeme, že jsou složeny výhradně z projevů zúčastněných osobností. To, co bychom nazvali žurnalistickým vkladem, který je zcela běžný v přenosech z podobných akcí v současnosti, tehdy zcela absentovalo. Reportéři zprostředkovali jen úvodní a závěrečné slovo. Způsob a organizace tehdejších přenosů podléhala určitým postupům, které je možné vymezit i teoretickou terminologií mediálně vědního oboru. Pojmově hovoříme o tzv. mediální logice, která je definována jako „soubor nepsaných pravidel a norem určujících, jak má být obsah zpracován a prezentován tak, aby co nejlépe využil charakteristiky daného média a vyhovoval potřebám mediální organizace.“²⁸

Mediální organizací v tomto případě musíme chápat soubor činností spojených s utvářením obsahu, nikoliv instituci. Tato teorie koncipuje vliv médií na vlastní události reálného světa. „Mediální logika je způsob nahlížení na společenské/politické záležitosti a jejich vykládání, přičemž je důležité je organizovat a zvládat události tak, aby vyhovovaly potřebám a pracovním postupům masových médií“.²⁹ Tato teze je podstatným teoretickým východiskem pro interpretaci zpravodajského obsahu a mediálního obsahu vůbec. Předkládá zásadní premisu, a to, že mediální realita, a v daném případě mediální realita v podobě historického pramene, není a priori objektivním zachycením reality, ale podléhá při svém vzniku určitým zákonitostem, které vycházejí z formy fungování a koncepce média, nebo též z požadavků publika. Vliv může mít i tradice a další prvky, které je nutno zohlednit pro správnou interpretaci mediálního obsahu.

Přibližme si však další archivní záznamy. Po skončení druhé světové války, konkrétně 29. 9. 1945, byla v Národním muzeu uskutečněna národní tryzna za oběti války. Na dochovaném záznamu reportér oznamuje, že ve foyer Národního muzea bude za účasti prezidenta, vlády a diplomatického sboru vzdána čest padlým hrdinům druhé světové války. V přenosu převažují proslovy státních činitelů. Jeho součástí jsou i tři minuty ticha jako pocta zemřelým. Takový obsahový prvek je nutno v rozhlasovém vysílání považovat za velmi netradiční.

²⁸ McQUAIL, Denis. Úvod do teorie masové komunikace. Vyd. 1. s českou předmluvou Jana Jiráka. Praha: Portál, 1999., s. 207.

²⁹ McQUAIL, Denis. Úvod do teorie masové komunikace. Vyd. 1. s českou předmluvou Jana Jiráka. Praha: Portál, 1999, s. 134.

Prostory Národního muzea byly pro poslední rozloučení využity i v případě úmrtí ministra zahraničí Jana Masaryka³⁰ a následně i prezidenta Československé republiky dr. Edvarda Beneše.³¹

Před zahájením pietního obřadu za zemřelého Jana Masaryka byla rozhlasovým reportérem zmiňována podoba Pantheonu. Posluchačům byla popisována vzorná kupole a připomínány byly zde umístěné sochy Palackého, Komenského a T. G. Masaryka. Tvůrci přenosu zjevně považovali za nutné poukázat na osobnost T. G. Masaryka a s ním spojené prvorepublikové poměry ve srovnání s aktuální situací v poúnorovém Československu.

V přenosu z této pietní akce tak byl poprvé učiněn pokus rádia zprostředkovat posluchačům popisem zážitků ze vznešenosti a velkoleposti prostor Národního muzea.

Poslední rozloučení v Pantheonu bylo dopřáno i prezidentu Dr. Edvardu Benešovi, který zemřel 3. září 1948. Státní pohřeb se uskutečnil 8. září 1948. Pietní rozloučení za účasti osobností politického, vojenského a společenského života bylo v rozhlasovém vysílání zprostředkováno v tříčtvrtěhodinovém přenosu. Jeho součástí byl i projev prezidenta republiky Klementa Gottwalda, přednes herce Národního divadla Václava Vydry a zpěv přední operní pěvkyně Marie Podvalové.

Další významnou osobností, které se dostalo cti rozlučkového obřadu v Národním muzeu, byl básník Jan Hora. Z doprovodného komentáře zazní i zmínka o poškození Národního muzea v bojích: „*V poškozené budově Národního muzea korunující Václavské náměstí, dosud poznamenaného boji, poblíž rozhlasu, ohniska bojů pražského povstání....*“ Rovněž je pak přiblížena podoba pietního místa: „*Rakev je na vysokém černém katafalku přikryta barvami československého státu, vlajkou československou v záplavě zeleně a čerstvých květů a nesčetných věnců*“.³²

V archivních fondech Českého rozhlasu je dále možné dohledat rozloučení s S. K. Neumannem v prostorách Národního muzea, kdy doprovodné slovo měl národní umělec Jaroslav Průcha. Hlavní projev přednesl Zdeněk Nejedlý. Přenos z pohřbu S. K. Neumanna názorně vystihuje a popisuje podobu, jakou byla uspořádána smuteční výzdoba v prostorách Národního muzea: „*Pantheon Národního muzea v Praze. Místo smutku.*

³⁰ AČR. Dokumentační fond – Přímý přenos z pohřbu ministra zahraničí Jana Masaryka [rozhlasový záznam]. Československý rozhlas. 13. 3. 1948.

³¹ AČR. Dokumentační fond – Záznam pohřbu Edvarda Beneše [rozhlasový záznam]. Československý rozhlas. 8. 9. 1948.

³² AČR. Dokumentační fond – Přímý přenos z pohřbu Josefa Hory [rozhlasový záznam]. Československý rozhlas. 28. 6. 1945.

Vlajky na púl žerdi. Alej černých praporů smutku středem Václavského náměstí. Vstupní síň Národního muzea pokryta věnci, na schodišti do Pantheonu smuteční roušky a věnce. V Pantheonu zahalena státní vlajkou černá rakev s tělem národního básníka S. K. Neumanna. “³³ Samotné budově Národního muzea se rozhlasový komentář nevěnoval.

Tyto přenosy jsou zajímavé z hlediska kulturního i politického, neboť připomínají významné osobnosti a okolnosti jejich skonu, a jsou samy o sobě cenným historickým artefaktem, bohužel však nepřinášejí nové poznatky o Národním muzeu. Přesto je možné uvést, že určitým způsobem formují mediální obraz Národního muzea, když je veřejnosti představují jako místo nejvznešenější a nejrepresentativnější, které je hodno toho, aby v něm proběhlo rozloučení s nejvýznamnějšími zesnulými osobnostmi národa. Národní muzeum zde sice tvoří zdánlivě pouze kulisu, ovšem ve skutečnosti je mu přisouzena role nejdůstojnější a nejrespektovanější budovy ve státě.

4.3.2. Tam, kam je vstup zakázán

Pořad „*Tam, kam je vstup zakázán aneb několik zastavení s pracovníky Národního muzea*“³⁴ vznikl v dubnu roku 1968 u příležitosti výročí 150 let od založení Národního muzea. Tento čtyřicetiminutový pořad je možno charakterizovat jako pásmo, které seznamuje posluchače s dějinami Národního muzea a s vybranými expozicemi sbírek. V pořadu vystupují doc. dr. Jiří Neustupný, dr. Karel Tuček, dr. Jan Port, dr. Jan Hanzák, Josef Beneš a Václav Egner.

Moderátorka pořadu (jméno není v pořadu uvedeno) nabízí jakási pomyslná tematická „zastavení“. Hned první zastavení „Rozhovor s Palackým“ zahajuje značně deklamačně: „*Kdykoli vstoupím do Národního muzea, připadá mi, že jsem se octla někde mimo prostor a čas. Vestibul je ohromný, tichý, šerý, dýše vznešeností a sálá z něj učenost. ...*“ Palacký při hypotetickém setkání s moderátorkou vznáší poctu Národnímu muzeu slovy: „*Toť ten drahocenný pomník, jež vroucí otcův našich láska k vlasti a naukám postavila sobě i potomstvu, toť pravý poklad náš i chlouba naše. To naše české Národní muzeum.*“

³³ AČR. Dokumentační fond – Přímý přenos z pohřbu S. K. Neumanna [rozhlasový záznam]. Československý rozhlas. 30. 6. 1947.

³⁴ AČR. Dokumentační fond – Tam, kam je vstup zakázán aneb několik zastavení s pracovníky Národního muzea [rozhlasový záznam]. Československý rozhlas. Duben 1968.

Nutno poznamenat, že tato snová scéna je skutečně jen pouhým přáním moderátorky. František Palacký nikdy nemohl za svého života budovu Národního muzea na Václavském náměstí navštívit, neboť zemřel roku 1876. Budova Národního muzea byla otevřena celých patnáct let po jeho smrti, tedy roku 1891.

Po tomto poněkud patetickém úvodu již následují povídání odborných pracovníků muzea, kteří hovoří o založení muzea, o prvních sbírkách, jejich rozšiřování. Dávají k lepšímu veselé historky z práce v muzeu. Moderátorka je doplňuje o některé faktografické údaje, mimo jiné jmenuje i většinu expozic Národního muzea, které jsou umístěny mimo historickou budovu na Václavském náměstí.

Další „zastavení“ již mají méně vzletný charakter než fiktivní setkání s Palackým. Jejich obsahem je například vyprávění o konzervování vykopávek či preparátorství živočišných pozůstatků. Vedoucí zoologického oddělení, dr. Hanzák, ve svém zastavení hovoří o tom „*jak čistiti velrybu*“. Vypráví, jak se společnost pražských měšťanů *Jour Fixe* v čele s profesorem Antonínem Fričem dozvěděla o velrybě vyplavené v Bergenu a uspořádala sbírku na její zakoupení pro Národní muzeum. Dr. Hanzák popisuje, jak náročným procesem je čištění této patrně největší atrakce muzea.

Další zastavení zmiňují i „rekordy a senzace“ Národního muzea. Například světově nejdelsí vitrínu, která je 122 metrů dlouhá a probíhá šesti muzejními sály. Ale také krádeže, kterým musí muzeum čelit.

V pořadu zaznívá například i zajímavá historka o tom, že když v muzeu probíhalo jakési natáčení³⁵, tak se pod množstvím silných světel objevil na kufru, který byl součástí sbírky jako domnělé zavazadlo Josefa Kajetána Tyla, monogram Tyla, čímž se definitivně potvrdila autenticita tohoto předmětu.

O uvolněné atmosféře jara roku 1968 vypovídá vyprávění dr. Porta, vedoucího divadelního oddělení Národního muzea, který popisuje průběh příprav výstavy „*Ruské a sovětské divadlo v Čechách*“. Doktor Port hovoří o problémech s uspořádáním expozice, kdy zcela otevřeně líčí zásahy cenzury, která několikrát expozici připomínkovala, neboť někteří autoři byli v nemilosti a bylo nezbytné jejich díla vyřadit. Výstava byla také kritizována z důvodu, že na ní nebyla umístěna socha Stalina. Kurátoři marně argumentovali, že Stalin nemá s ruským divadlem mnoho společného, výstava musela být doplněna o samostatnou sekci věnovanou Josefu V. Stalinovi a jeho zásluze o zdokonalení řeči na jevišti.

³⁵ V archivních materiálech se bohužel nepodařilo zjistit, o jaké konkrétní natáčení se jednalo.

Moderátorka v závěru pořadu do značné míry vyvrací premisu, která byla zformulována na počátku, že muzeum je tichým místem mimo čas a prostor, a naopak zdůrazňuje, že „*pracovat v muzeu to vůbec neznamená sedět sám zaprášený nad zaprášenými papíry, pořádají se výstavy, besedy, konference, sbírky se nově instalují, sbírky se čistí a hlavně sbírky se neustále doplňují...*“.

Dramaturgie pořadu kloubí potřebu vzdát hold Národnímu muzeu jako instituci s pohnutou historií a obrovským významem pro vzdělanost a národní hrdost, se snahou toto vážené místo v očích veřejnosti „zlidštit“. Představuje nejen to velkolepé, co je na první pohled hodné hrdosti, ale i drobné střípky z každodennosti muzejní činnosti, do které běžný návštěvník muzea nemá možnost nahlédnout. Připomíná kolik soustavné práce a úsilí se skrývá za tím, abychom mohli zhlédnout nablýskaný exponát s popiskou. Zdůrazňuje, že muzeum nejsou jen letitě neměnné expozice, ale také stále nové výstavy, vzdělávací akce, výzkum.

Je tak utvářen mediální obraz instituce, v níž se stýká minulost se současností, schopnost uchovat to staré a hodnotné, a přitom hledat a budovat nové a zajímavé. Místo, kam přijíždějí renomovaní vědci, kteří dokáží ocenit mimořádné sbírky, ale také místo, které je vstřícné a atraktivní i pro náhodného kolemjdoucího, který do něj najde cestu nepřipraven a neobeznámen.

4.3.3. Život píše anekdoty

Relace „*Život píše anekdoty*“ vznikla na sklonku sedmdesátých let a je dalším naučně zábavním pořadem, který se zabývá přímo Národním muzeem. Pořad o stopáži 55 minut připravil Vladimír Andrš a režírovala Eva Sováková. Sestává opět z vyprávění pracovníků muzea, dr. Jana Hanzáka, dr. Miloslava Malého, dr. Josefa Jelínka a dr. Václava Šolce.³⁶ Vědci vzpomínkami anekdotického charakteru přibližují práci a badání v Národním muzeu. Průvodci pořadem, Jana Andresíková a Karel Štědrý, hned v úvodu pořadu konstatují, že při dnešní rozhlasové návštěvě muzea „*nevidíme brouky, fosilie, pračlověka a mamuta*“, jelikož rádio něco takového neumožňuje, ale hlavně proto, že rozhlasová návštěva bude směřovat do „*zákulisí*“. Zároveň průvodci zdůrazňují, že pořad nebude přinášet klepy a drby, ale fakta. Ovšem hned dodávají, že nepůjde o žádné

³⁶ Život píše anekdoty – Tentokrát o Národním muzeu v Praze [rozhlasový pořad]. Československý rozhlas. Připravil Vladimír Andrš. Provázeli Jana Andresíková a Karel Štědrý. Hudební spolupráce Vladimír Truc. Režie Eva Sováková. Hovoří dr. Jan Hanzák, dr. Miloslav Malý, dr. Josef Jelínek, dr. Václav Šolc. Natočeno 1979.

učené vědecké disputace. Štědrý to vystihuje slovy: „*věda to je život a ten je vážný, ale umí se i smát*“. Následují jednotlivá vyprávění vědců Národního muzea. Vždy jde o příhody čerpající z reálných událostí badatelského života a zároveň přinášející informace o historických zajímavostech.

Dr. Miloslav Malý například ve svém vyprávění vzpomíná na dobu, kdy se připravovalo výtvarné dořešení lodžii Národního muzea, které mělo být uskutečněno ve spolupráci s Maxem Švabinským. Tento významný umělec se obrátil na Národní muzeum s prosbou o zapůjčení taktovky Bedřicha Smetany, přičemž mu byla poskytnuta taktovka, která se však rozměrově blížila holi, což Švabinský považoval za omyl. Dr. Miloslav Malý následně posluchače seznamuje s historií tohoto artefaktu, který skutečně sloužil Bedřichu Smetanovi jako taktovka a jehož historie je spojená s rokem 1866 a obsazením Prahy pruskou armádou. Malý vypráví: „*Byla to taktovka z doby, kdy pruská vojska vtrhla do Prahy a důstojníci obydleli i Smetanův byt a pravděpodobně při opuštění Prahy, kdy se Smetana mohl zase vrátit do svého bytu, našel tam taktovku, která takto mu poté posloužila. Smetana s ní dirigoval svoji slavnou operu Braniboři v Čechách. A když jsem toto všechno profesoru Maxi Švabinskému vysvětlil, poděkoval a načrtl lunetu, na které je zobrazen Bedřich Smetana a v ruce třímá tuto hůlku, taktovku, a kolem něj je seskupení dalších vynikajících osobností našich dějin. Bohužel tato luneta zůstala nerealizována.*“³⁷

Dr. Miloslav Malý dále zmiňuje historiku spojenou se životem Bedřicha Smetany. Tématem jeho vyprávění je zkoumání Smetanovy hůlky, kterou používal při svých vycházkách. Výzkum byl zaměřen na zjištění tělesné výšky Bedřicha Smetany, a to na základě délky hůlky a způsobu jejího opotřebování. Tento cenný artefakt sbírky vydal svědectví, že její skutečný držitel musel být téměř metr osmdesát vysoký, Bedřich Smetana ovšem měřil pouhých 162 cm.

Následují další vyprávění dr. Malého a ostatních zúčastněných vědců. Historiky jsou odděleny hudebními předěly. Bloky věnované vyprávění jednotlivých vědců jsou doplněny odlehčujícím komentářem obou průvodců.

Pořad nabídl jakousi mozaiku zajímavostí z vědeckého života podaných jednoduchou a zábavnou formou. Ilustroval to, co na samém počátku přislíbili průvodci pořadu, že i vědci jsou lidé se smyslem pro humor a že i jejich práce přináší vtipné a nečekané momenty.

³⁷ Tamtéž.

Přímo o Národním muzeu posluchači získali poměrně málo informací, nicméně dozvěděli se například, že Národní muzeum není pouze hlavní budova na Václavském náměstí, ale i další expozice. Konkrétně bylo v pořadu zmíněno Muzeum Bedřicha Smetany. Pozornému posluchači pak nemohlo uniknout, že badatelská činnost zaměstnanců muzea není spojena jen se správou a studiem sbírkových exponátů, ale zahrnuje i práci terénní, a tedy spojenou s výzkumem a vědeckou činností.

Mediální obraz Národního muzea byl v daném pořadu vytvářen rámci, které zdůrazňovaly, že i vědci jsou normální lidé, kterým se nevyhýbají komické či trapné situace. Obraz muzea tak byl do značné míry personalizován. Zároveň pořad přinášel poznání, že Národní muzeum nejsou jen statické sbírky za skly vitrín, ale cosi jako živoucí organismus, který se vyvíjí a mění, reaguje na změny, a který se tak pro případného návštěvníka stává mnohem atraktivnějším.

4.4. Vyhodnocení rozhlasových záznamů

Rozhlasové příspěvky při svém nevelkém počtu zaznamenávají ponejvíce přenosy z pietních akcí, ať již z trizny za padlé ve druhé světové válce či z posledních rozloučení s významnými osobnostmi veřejného života. Na uvedených záznamech je jen minimum obsahu, který by se explicitně věnoval Národnímu muzeu jako takovému. Přesto tyto záznamy jsou velmi podstatným historickým pramenem, jelikož na jejich základě lze kontextuálně dovodit, že Národní muzeum bylo vnímáno jako nejdůstojnější a nejvíce reprezentativní budova své doby (ve čtyřicátých letech 20. století), proto byla volena jako místo konání aktů, kterým byla přisuzována nejvyšší politická důležitost. Lze shrnout, že tyto pořady hrají při utváření mediálního obrazu muzea poměrně významnou roli, jelikož jej vykreslují jako místo mimořádného duchovního a společenského významu. Pravdou ovšem je, že tento význam Národnímu muzeu přisoudili spíše státní představitelé, kteří je pro pietní akty zvolili, než samotné rozhlasové médium, které pouze zprostředkovalo povědomí o této skutečnosti.

Dva zábavně-vzdělávací pořady, které vznikly u příležitosti výročí založení muzea – *Tam, kam nikdo nesmí* a *Život píše anekdoty*, poskytují obraz Národního muzea jako živé instituce, v níž se stýká historie s každodenností. Jako místo, kde uchováváme cenné kulturní hodnoty, kterých bychom si měli vážit a měli je úzkostlivě chránit pro budoucí generace, ale zároveň místo, kde tyto chvályhodné činnosti dělají lidé, kterým nechybí humor a nadhled. Posluchači obou pořadů musí nabýt hřejivého dojmu, že Národní

muzeum nejsou v žádném případě nudné oprašované vykopávky a vycpaniny, ale i místo, kam můžeme přijít za relaxací a rozptýlením, kde nemusíme jen pod přísným dohledem kustodů chodit od vitríny k vitrině až do úmoru, ale můžeme zkoušet při každé návštěvě objevit něco nového, jiného a zábavného. A dále, že Národní muzeum je místem neustálého vědeckého bádání. Tento znak reportáží je potřeba vyzdvihnout, neboť Národní muzeum není v důsledku jen instituce s historickou budovou a sbírkami, ale i vědeckou a výzkumnou institucí.

Oba pořady tak zjevně splnily svůj dramaturgický účel představit Národní muzeum nově a neotřele a například pozvat posluchače do jeho honosné budovy třeba i ty, kteří by tam běžně nezavítali.

Je překvapivé, že rešerše pořadů Českého rozhlasu neobjevila ani jediný příspěvek zpravodajského či publicistického charakteru, který by informoval o proběhlých výstavách, kulturních akcích nebo jiných událostech konaných v Národním muzeu. To lze vysvětlit buď tím, že dramaturgie Československého rozhlasu ve sledovaném období zcela rezignovala na informování z této kulturní oblasti, nebo tím, že interní systém evidence a vyhledávání ve fondech Českého rozhlasu není efektivně nastaven tak, aby byl schopen odhalit každou zpravodajskou zmínku podle klíčových slov, v daném případě „Národní muzeum“. Obě tyto možnosti jsou samozřejmě ke škodě. Absence zpravodajských informací šidí budoucí generace o významný historický pramen, neefektivita vyhledávání o možnost tento pramen účelně využívat a zkoumat.

V tomto kontextu je třeba připomenout, že Český rozhlas neuchovává archiválie z období před druhou světovou válkou, tudíž významná etapa rozhlasového vysílání nemohla být vůbec zmapována.

Závěrem shrňme, že oproti prvotnímu očekávání a v rozporu s hypotézou č. 2 ve vysílání rozhlasu nepřevažovaly pořady zpravodajského charakteru, ale naopak zcela absentovaly. Oba analyzované pořady nicméně lze označit jako pořady naučného charakteru, přestože měly zábavní formu.

Hypotéza č. 3, která formulovala předpoklad, že události spojené s Národním muzeem budou vztaženy k instituci, nikoliv k osobám, a bude tak absentovat personalizace, se rovněž tak docela nepotvrdila. Oba zábavně-naučné pořady kladly značný důraz na fakt, že Národní muzeum jsou především lidé – badatelé, kteří se zaslужují o to, že muzeum nestagnuje, ale vyvíjí se, inovuje, rozšiřuje své sbírky a hledá nové cesty, jak oslovovat návštěvníky.

5. Národní muzeum na obrazovce Československé televize

Televizní vysílání si od svého počátku v padesátých letech vydobylo přízeň diváků a zaujalo ve společnosti významné místo. Následující kapitoly představí zjištění spojená s rešerší příslušných archivních fondů a analýzou televizních pořadů, které se tematicky dotýkaly Národního muzea.

Nejprve nahlédneme do historie tohoto audiovizuálního média a poté budou zařazeny konkrétní výstupy kvalitativní i kvantitativní analýzy. Vymezené obsahy jsou rozděleny dle žánru na tři zvolené kategorie. Zpravodajství, naučné pořady a pořady zábavní. Dva pořady nebylo možné podřadit pod žádnou z uvedených kategorií. To se týká například programového prvku, který vyplňoval přestávku ve vysílání.

5.1. Historie televizního vysílání

Televizní vysílání bylo v Československu zahájeno dne 1. května 1953. Toto datum je sice bráno jako start televize u nás, ale ve své podstatě se jednalo o provizorní pokus, který vycházel z koncepce utvořené v rámci experimentální sekce Československého rozhlasu. Počátky televize tak spíše připomínají nadšeneckou aktivitu než projekt založený na moderních technologiích. Sídlo televize prakticky neexistovalo a obsah programu byl vyráběn v Měšťanské besedě. Technologické zázemí pro šíření televizního signálu bylo tvořeno vysílačem umístěným na Petříně, tento jediný vysílač šířil signál několika málo televizním přijímačům, které byly umístěny na veřejná místa tak, aby bylo umožněno hromadné sledování programu například v Domě hudby, Slovanském domě, Dětském domě, kině Čas, v několika závodních klubech a v několika dalších veřejně přístupných institucích. Návštěvníci těchto prostor mohli v den premiéry televizního vysílání sledovat následující kompilovaný program: úvodní slovo Jaroslava Marvana, kantátu Václava Dobiáše „Buduj vlast – posílíš mír“ v podání České filharmonie, oficiální zahájení televizního vysílání náměstkem předsedy Československého rozhlasového výboru Josefem Vrabcem, promítání filmových aktualit. Veškerý tento program byl zaznamenán na filmovém pásu a na závěr byl pouze doplněn přímým přenosem o přednes monologu z Molièrova Lakomce v podání Františka Filipovského.

V prvotním období televize vysílala jen pár hodin v některých dnech. Pravidelné televizní vysílání bylo zahájeno 25. 2. 1954, tedy necelý rok po spuštění provizorního provozu. Ale ani tehdy se nejednalo o kontinuální vysílání, vysílalo se jen tři dny v týdnu,

přičemž v letním období bylo televizní vysílání omezeno jen na dva dny v týdnu. Objem vysílání se postupně navyšoval a v souvislosti s tím se zvyšoval i počet diváků, resp. možností vysílání sledovat. V roce 1961 už v Československu byl jeden milion vlastníků televizního přijímače. Druhý televizní program přibyl v roce 1970, od roku 1973 se začalo vysílat barevně.

5.2. Kvantitativní zjištění

Archiv České televize ve srovnání s archívem rozhlasovým nabízí podstatně vyšší počet relevantních záznamů, čímž je pro výzkum těchto archiválií vhodná aplikace kvantitativních metod.

Celkově bylo nalezeno 41 záznamů, které svým obsahem, zaměřením nebo alespoň zmínkou, verbální či obrazovou, reflektují Národní muzeum. Z konečného výběru byly eliminovány pořady, které pouze využily sbírek Národního muzea k zapůjčení rekvizit, přičemž o Národním muzeu v pořadu není žádná konkrétní zmínka.³⁸ Záznamy vybrané k analytickému vyhodnocení byly roztrženy dle stanovených proměnných:

³⁸ Příkladem může být například inscenace Československé televize – *Lupa je tlustý sklo* (1984), režie Libuše Koutná, kde byla umístěna sbírka zkamenělin jako dekorace bytu hlavních postav. Nebo kriminalistický seriál *Dobrodružství kriminalistiky*, kdy jeden z dílů s názvem „*Bertillonáž*“ využil expozici Národního muzea.

Popis proměnné	Kód	Rozpětí let	Počet záznamů
Rok (desetiletí)	1	1953–1959	0
	2	1960-1969	9
	3	1970-1979	14
	4	1980-1989	10
	5	1990-1993	8
		Celkem	41
Téma – žánr	1	Zpravodajství	21
	2	Naučný pořad – dokument	14
	3	Zábavní pořad	4
	4	Jiné	2
		Celkem	41

Jak ukazuje graf č. 1, který znázorňuje vývoj počtu relevantních pořadů odvysílaných na Československé televizi v jednotlivých desetiletích, tak v první dekádě vysílání nebylo Národní muzeum nikterak reflektováno. V letech šedesátých zájem tohoto média o Národní muzeum výrazně stoupl, což logicky souvisí se strmým nárůstem celkového objemu odvysílaného obsahu, a v letech sedmdesátých nárůst dosáhl pomyslného vrcholu, přičemž pro toto období je signifikantní zájem o Národní muzeum v souvislosti se vzděláváním. Produkce Československé televize v tomto období intenzivně využívala potenciálu Národního muzea pro vědecké a naučné pořady.

Graf č. 2 ilustruje žánrové rozvrstvení relevantních pořadů, kdy převažujícím žánrem je zpravodajství, potažmo publicistika, která tvoří 51 % ze všech analyzovaných pořadů. Druhou nejčetněji zastoupenou skupinou jsou pořady naučné, které tvoří přibližně třetinu ze všech pořadů. Třetí kategorií, s deseti procentním zastoupením, jsou pořady zábavní. Zbývajících 5 % tvoří programové prvky, které nelze podřadit pod žádnou z výše uvedených skupin.

5.3. Vymezení obsahu jednotlivých pořadů

Následující podkapitoly se již zaměří na popis a analýzu konkrétních pořadů. Tomuto kvalitativnímu posouzení nebude ovšem podrobeno všech 41 relevantních záznamů, nýbrž pouze vybrané z nich. Ty, které se reálně podílely na tvorbě mediálního obrazu Národního muzea, resp. lze jejich obsah reálně využít jako historický pramen.

5.3.1. Zpravodajské pořady a Národní muzeum

Na základě rešerše audiovizuálních záznamů a kvantitativní analýzy bylo zjištěno, že pořady žánrově vymežitelné jako zpravodajství a publicistika dominují mezi pořady s tématem Národního muzea. Zaměříme se na zpravodajské pořady podle jednotlivých sledovaných dekád.

Z období padesátých let nebyl zjištěn, či se možná nedochoval, žádný audiovizuální počín, který by bylo možno spojit s Národním muzeem.

Léta šedesátá byla na zpravodajské a publicistické příspěvky relativně bohatá.

První odhalený televizní příspěvek s tematikou Národního muzea byl odvysílán v roce 1964, konkrétně 26. 1. 1964. V rámci Televizních novin byla zařazena reportáž, která diváky seznamovala se vzácným živočichem ježurou, jenž byl nově umístěn v zoologické zahradě v Praze. Nešlo tedy o příspěvek, v němž by bylo Národní muzeum hlavním obsahovým námětem. Národní muzeum bylo do reportáže zařazeno, jelikož v jeho sbírkách byla vystavena preparovaná ježura. Obrazová složka reportáže nabídla pohled na zasněžené schody u vchodu do muzea a v interiéru upozorňovala na sbírku vycpaných exotických zvířat, včetně zmíněné ježury.³⁹ Uvedená zpráva, přestože primárně zvala do zoologické zahrady a informovala o jejím novém přírůstku, sekundárně propagovala zoologické sbírky Národního muzea.

³⁹ Televizní noviny [Reportáž. Seznámení s ježurou.]. Tvůrci Daneš, Neklan, Utíkal, Michalová, 26. 1. 1964.

Zájem zpravodajských pracovníků Československé televize o Národní muzeum tímto v lednu 1964 neskončil, o tři dny později byla do zpravodajského pořadu Televizní noviny zařazena reportáž, která byla tentokrát přímo zaměřená na Národní muzeum a jeho sbírky.⁴⁰

Diváci měli možnost zhlédnout příspěvek z Hudebního oddělení Národního muzea ve Velkopřevorském paláci, které získalo významné sbírkové přírůstky. Šlo o vzácné historické artefakty, dokumenty z posledního roku života skladatele Zdeňka Fibicha – deníky, dopisy, rukopisy a dále autografy partitur čtyř instrumentálních koncertů Emila Axmana, rukopis Foerstrova melodramatu Jacopone Todi, dopisy skladatele Bohuslava Martinů a taktéž jeho portrét od Adolfa Hoffmeistera. Sbírkou hudebních nástrojů pak byla rozšířena o vzácné kytary a automatofonickou harmoniku. V témže vydání Televizních novin je zařazen ještě další příspěvek, v němž je zmíněno Národní muzeum v souvislosti s výstavou soutěžních projektů na dořešení pankráckého okolí Nuselského mostu. Oba zpravodajské příspěvky představily Národní muzeum jako živou, dynamickou instituci, která aktivně rozšiřuje své sbírky o unikátní exponáty a současně ve své výstavnické praxi reflektuje aktuální společenské dění.

Další zpravodajský příspěvek byl do Televizních novin zařazen dne 1. 4. 1964, kdy byla zahájena vernisáž v přednáškovém sále Národního muzea výstava o přírodovědecké fotografii. Výstavy se zúčastnilo 214 autorů, ti na ni poskytli čtyři tisíce snímků. U každého snímku byla při výběru přísně hodnocena přírodovědná názornost, originalita námětu a výtvarná působivost.⁴¹ Dle komentářů účastníků, kteří se pro reportáž vyjádřili, byla uskutečněná výstava největší akcí svého druhu. Reportáž informovala, že úvodní proslov vernisáže přednesl akademik Bohumil Němec.⁴²

I tento zpravodajský příspěvek reflektoval aktuální aktivity Národního muzea. Jakkoli upoutával ke konkrétní události, která mohla obsahově oslovovat jen určitý omezený divácký segment, jeho podstatným sdělením bylo, že Národní muzeum je instituce, která nestagne, ale naopak přichází s novými populárně – vědeckými projekty.

⁴⁰ Televizní noviny [Reportáž. Národní muzeum]. Tvůrci Pokorný, Holeček, Poustková, 29. 1. 1964.

⁴¹ Televizní noviny [Reportáž. Přírodovědecká fotografie]. Tvůrci Venera, Neklan, Makovičková, Choleva, 8. 4. 1964.

⁴² Bohumil Němec (1873–1966) byl český botanik, rektor University Karlovy a meziválečný československý politik, který v roce 1935 byl zvažován jako kandidát na prezidenta Československa. (In: CHURANĚ, Milan. Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století. Dot. 2. vyd. Praha: Libri, 1999. ISBN 80-85983-44-3. Heslo Bohumil Němec).

V březnovém příspěvku Televizních novin z téhož roku je Národní muzeum pouze slovně a obrazově zmíněno v souvislosti s připomínkou pobytu Alberta Einsteina v Praze v roce 1911. Národní muzeum je v příspěvku jen upomínáno, ovšem v pozitivních kontextech vážících se k významné a respektované osobnosti A. Einsteina.

Z období let sedmdesátých byl zjištěn jediný relevantní obsah, a to v publicistickém pořadu Koleč, u něhož není známé datum prvního uvedení. V pořadu, který pojednává o stavbě pražského metra trasy C, je zobrazeno Národní muzeum pod lešením. I zde můžeme hovořit pouze o upomínce existence budovy Národního muzea, ovšem v kontextu dynamického rozvoje hlavního města. Národní muzeum pod lešením je možné interpretovat jako určitý symbol toho, že tato historická budova je nejen svědkem zásadních dějnotvorných událostí, ale i etap budování, provázených náročnými stavebními procesy, hlukem, prachem, otřesy, a v tomto období musí být její výstavnost upozaděna.

V Pražském večerníku z 36. týdne roku 1984 je zařazena informace o tom, že v Národním muzeu je vystavena expozice ze sbírek Slovenského národního muzea. Příspěvek zahrnuje obrazový materiál ilustrující vystavené exponáty. Tento jediný příspěvek z let osmdesátých se vrací k představení aktuálních aktivit Národního muzea. V daném případě v kontextu mezimuzejní spolupráce. Zvýšený zpravodajský zájem o Národní muzeum lze vysledovat v letech devadesátých. V polistopadové době došlo k zásadní změně žurnalistických konceptů, s tím souvisely i změny tzv. agenda setting, tedy volbě témat a událostí, z nichž je nastolována zpravodajská agenda. Zcela novým formátem je investigativní žurnalistika, která si brala za cíl rozkrývat a kritizovat problémy, které byly doposud opomíjeny.

V publicistickém pořadu Aktuality byl v období od února do dubna 1990 zařazen cyklus reportáží věnovaných Národnímu muzeu a jeho katastrofálnímu stavu. Příspěvky poukazovaly na tristní situaci depozitářů a havarijní stav historické budovy Národního muzea. Upozorňovaly na riziko nenávratného poškození cenných exponátů. Reportáže z Aktualit z 8. a 9. 4. 1990 s podtitulem – *Národní muzeum jak ho neznáte* – přibližovaly poměry a stav zoologického oddělení, jehož zaměstnanci pracovali v nevyhovujících podmínkách, v suterénních a stísněných prostorách. Ke znázornění těchto problémů jsou v obrazové složce zaznamenány depozitáře ichtyologických sbírek, do kterých se muselo vcházet poklopem u zdi na rohu Rumunské a Londýnské ulice.⁴³

⁴³ Aktuality [Reportáž. Národní muzeum jak je neznáte. Díl první a druhý]. Bez uvedení autorů. 8. 4. a 9. 4. 1990.

Ohrožení sbírek z paleontologických fondů bylo tématem vysílání v rámci publicistického pořadu Aktuality dne 10. a 11. 4. 1990, kdy byly představeny paleontologické sbírkové fondy, které jsou ničeny nevhodným uskladněním. V tomto vysílání nebyla opomenuta ani ikonická kostra velryby.⁴⁴

Snahu o řešení problému výstavbou nové budovy a ukončení havarijního stavu sbírek prezentovalo vysílání Aktualit v závěrečném dílu, který byl premiérově odvysílán dne 13. 4. 1990. V tomto díle byly představeny neuskutečněné plány na výstavbu nové budovy v Trojské kotlině.

Československá televize pokračovala ve svém publicistickém zájmu o Národní muzeum i nadále. V té době populární publicistický pořad Sondy z roku 1991 se zaměřil na zprávy o kritickém stavu českých muzeí napříč republikou. Jako neúnosná byla označena situace v Muzeu české hudby, součásti Národního muzea, kde byla v době raných devadesátých let složitá situace, neboť budova Velkopřevorského paláce, kde instituce sídlila, měla být vrácena původním vlastníkům. Představitelé Národního muzea v té době brojili proti situaci, kdy náhradní prostory nebyly zajištěny a žádná ze státních instancí, ani Ministerstvo kultury, situaci dostatečně neřešily. Otázka restitucí byla v rámci tohoto pořadu řešena i ve vztahu k navrácení sbírek do soukromého vlastnictví původních majitelů.⁴⁵

Změna zpravodajského diskurzu v devadesátých letech je zcela evidentní. Zatímco v letech předrevolučních byly všechny zpravodajské příspěvky, vztahující se k Národnímu muzeu, veskrze pozitivní a harmonické, resp. poukazující na úspěchy a pozitivní aktivity muzea, teprve doba polistopadová otevřela témata do té doby „nepohodlná“. Až svobodné televizní zpravodajství mohlo poukázat na to, jaké problémy jsou schovány za „fasádou“ impozantní budovy. Teprve v této době se diváci mohli dozvědět o tom, že budova chátrá, sbírky jsou ohroženy a zaměstnanci muzea pracují ve zcela nevyhovujících podmínkách.

Na kontrastu zpravodajských příspěvků z let předlistopadových a let polistopadových je patrně nejlépe možné ilustrovat limity médií jako historického pramene. Ačkoli zpravodajství předrevoluční nemůžeme vysloveně označit za lživě informující o Národním muzeu a jeho činnosti, je nutno si uvědomit, že toto informování bylo čistě výběrové a účelové. Vracíme se zde k principu zvýznamňování na straně jedné

⁴⁴ Aktuality [Reportáž. Národní muzeum, jak je neznáte. Díl třetí a čtvrtý]. Bez uvedení autorů. 10. 4. 1990 a 11. 4. 1990.

⁴⁵ Sondy [Muzea česká]. Bez uvedení autorů. Datum vysílání nezjištěno.

a zamlčování na straně druhé. Zpravodajské redakce před listopadem 1989 měly striktně stanovena pravidla na to, o čem smějí informovat, a co tedy „mediálně zvýznamnit“, a o čem informovat nesmějí, tedy co je nutné ve veřejném prostoru zamlčet. Katastrofální stav budovy Národního muzea a jeho sbírek a neutěšené pracovní podmínky jeho zaměstnanců patřily k tématům, jejichž medializace byla tehdejším režimem jednoznačně zapovězena.

V dané souvislosti je třeba zopakovat zásadní pravidlo, že vždy, když pracujeme s televizním či rozhlasovým komunikátem jako s historickým pramenem, musíme jej hodnotit v kontextu doby a okolností vzniku. Toto pravidlo konečně platí pro všechny historické prameny.

5.3.1.1. Národní muzeum a rok 1968

Do fondů České televize patří i audiovizuální záznamy, které zachycují události roku 1968. Tyto události se přímo dotkly i Národního muzea, které bylo zasaženo střelami ze sovětských tanků a bylo tak trvale poškozeno jeho průčelí. Národní muzeum vzhledem ke svému umístění na Václavském náměstí, kde probíhaly největší demonstrace, je zachyceno.⁴⁶

V daném kontextu je nutno zmínit zejména audiovizuální sběrné pásy, schraňující autentické záběry z událostí srpna 1968. Většina těchto záznamů byla pořízena přímo Československou televizí, některé záznamy pak získala Česká televize darem od kameramana Františka Procházky. Rozstřílená fasáda Národního muzea je velmi častým námětem těchto záběrů. Úzce souvisejícím audiovizuálním materiálem je i pořad Jan Palach – demonstrace 20. 11. 1969, který sestává z němých záběrů demonstrace.

Nekomentované audiovizuální záznamy událostí roku 1968 a 1969 je nutno hodnotit jako autentické historické prameny nedocenitelné hodnoty. Pochopitelně nepřinášejí informace o Národním muzeu jako takovém, ale jsou zcela konkrétní výpovědí o době a místě, o pocitech lidí, které lze vyčíst z tváří a chování, o společenské atmosféře i činech jednotlivců, zachycených přítomnou kamerou.

⁴⁶ K tomuto blíže obrazová příloha č. 3.

5.3.2. Hodnocení zpravodajských a publicistických pořadů

Předlistopadový zájem zpravodajství Československé televize o Národní muzeum se omezoval takřka výhradně na informování v souvislosti s muzejními sbírkami a konanými akcemi v rámci muzea, eventuálně Národní muzeum sehrávalo zpravodajsky zcela okrajovou roli, která plynula hlavně z jeho umístění (například v kontextu s výstavbou metra). Specifické postavení má Národní muzeum na záznamech pořízených během událostí v srpnu 1968. Zde je ztvárněno jako „oběť střelby“ okupačních vojsk. Rozstřílená fasáda muzea je mementem, na očích veřejnosti stále přítomným důkazem bezpráví spáchaného na Čechoslovácích.

Rovněž tak není věnována pozornost odtržení levého předního rizalitu při budování metra.⁴⁷ Všechny tyto události jsou médií zamlčovány.

Významný obrat ve zpravodajství je možné vysledovat po listopadu 1989. Už v roce 1990 Československá televize svou pozornost zaměřila na informování o havarijním stavu Národního muzea a jeho sbírek. Rovněž se objevují publicisticky laděné pořady, které varují před ohrožením Národního muzea jako instituce a upozorňují na možná rizika v souvislosti s restitucemi.

5.3.3. Zábavní pořady

Koncept tvorby Československé televize byl založen se zaměřením se na tři základní formát – zpravodajství, vzdělávání a osvětu a rovněž zábavní produkci.⁴⁸ Národní muzeum je zastoupeno i v pořadech, které lze označit jako zábavní.

Úvodem k tomuto žánrovému okruhu je nutno uvést, že Národní muzeum v souvislosti se zábavními komunikáty figurovalo jako kulisa. Tedy jako místo, kde se uskutečnily kulturní akce nebo kde byly natáčeny zábavní pořady. Zájem tvůrců se neomezil jen na hlavní budovu Národního muzea, ale využíván byl i Velkopřevorský palác, kde byly umístěny hudební sbírky, a architektonická výlučnost této stavby byla předpokladem pro výrobu atraktivních historických či hudebních pořadů. Pro výrobu koncertních pořadů bylo využíváno foyer hlavní budovy Národního muzea se svým

⁴⁷ SKLENÁŘ, Karel – Lubomír SRŠEŇ, Michal STEHLÍK, et al. Velká kniha o Národním muzeu. Praha: Národní muzeum, 2016. s. 149.

⁴⁸ MICHALEC, Zdeněk. Tisíc tváří televize: čtení o televizi. Praha: Panorama, 1983., s. 12.

impozantním schodištěm, kde vznikly například pořady *Koncert z Národního muzea* (1978)⁴⁹ a *Koncert na schodech* (1989).⁵⁰

5.3.4. Analýza vybraných zábavních pořadů

Přibližme si nyní vybrané zábavní pořady, které se Národnímu muzeu přímo věnují a významně se tak podílejí na vytváření jeho mediálního obrazu. Podrobnější pozornost tak není věnována audiovizuálním snímkům, které se omezily jen na využití prostor Národního muzea.

5.3.4.1. 150 let Národního musea

První z vybraných pořadů je věnován oslavám 150 let od založení Národního muzea.⁵¹ Tento třicetiminutový pořad vznikl a byl odvysílán v roce 1968 za účasti a doprovodného slova jedné z nejdůležitějších osobností kunsthistorie, Václava Viléma Štecha, ve své době oblíbeného průvodce televizním cyklem o historii Prahy *V. V. Štech vzpomíná a vypravuje*.

V tomto vzpomínkově koncipovaném pořadu popisuje Štech historii Národního muzea a vypráví o významných osobnostech, které stály u zrodu této instituce. Prostor je věnován i ukázkám z jednotlivých expozic, vzácným rukopisům, mezi nimi například Jenskému kodexu či Bibli Kralické. Pozornost je v rámci pořadu vyčleněna i zoologické expozici a informacím o uchovávání zvířat jako preparátů. Jako vzácné unikáty jsou prezentovány svazky z pozůstalosti Josefa Dobrovského, Pavla Josefa Šafaříka, Františka Palackého, Josefa Václava Friče a Jana Nerudy.

Pořad, na pomezí žánru zábavního a naučného, odlehčenou a současně důstojnou formou představuje Národní muzeum jako význačnou instituci, která je nositelem a ochráncem národní kultury a vzdělanosti.

⁴⁹ *Koncert z Národního muzea* [Koncertní přenos]. Hlavní redakce hudebních pořadů. 1978.

⁵⁰ *Koncert na schodech* [Koncert na schodech. Záznam společného vystoupení japonského pěveckého sboru Wadachi a pěveckého sboru ČKD Praha]. Hlavní redakce hudebních pořadů. 1989.

⁵¹ *150 let Národního musea* [Historie Národního muzea]. 1968.

5.3.4.2. Dostaveníčko u orloje

Dostaveníčko u orloje⁵² je pořad z roku 1973 v režii Zdeňka Podskalského. Je možné jej charakterizovat jako hudebně zábavní cyklus o historických památkách Prahy, férii hudebních vystoupení a hraných scének vztahujících se k jednotlivým památkám Prahy za účasti předních herců a hudebníků té doby. Namátkou jmenujme Karla Gotta, Evu Pilarovou či Josefa Laufera. Průvodkyní pořadem byla Pavlína Filipovská, která uváděla jednotlivé vstupy a scénky spolu s výklady odborných pracovníků jednotlivých institucí, kterým byl pořad věnován.

Díl odvysílaný premiérově dne 7. července 1973 byl zasvěcen letní Praze, a to v prostředí Národního muzea, Divoké Šárky a Těšnovského nádraží.⁵³

Část pořadu vyčleněná Národnímu muzeu byla započata na střeše Národního muzea a byly tak zachyceny nedaleké stavby – Smetanovo divadlo (dnešní Státní opera) a budova Národního shromáždění. Z historického hlediska je pak přínosné zaznamenání staveniště metra trasy C na Václavském náměstí spolu s tramvajovou dopravou, která zde tehdy vedla. Průvodci pořadem, kterým byl kromě Pavlíny Filipovské herec Otto Šimánek, nezastírají určité rozčarování nad tím, jak výstavba metra a silnicí dopravní provoz negativně dopadají nejen na okolí Národního muzea, ale i budovu jako takovou. V zábavním prostoru nebylo místo pro zmínku, že z příčin výstavby metra došlo k výraznému poškození statiky a sesunutí částí muzea. Tento fakt ignorovala veškerá média.

Vraťme se však k pořadu samotnému. Následné interiérové scény se odehrávají ve foyer Národního muzea, kde je věnována pozornost umělecké výzdobě, malbám Mařáka, Ženíškovým lunetám, fresce Založení pražské univerzity od Václava Brožíka a dalším uměleckým dílům. Součástí pořadu je koncertní vystoupení skupiny Linha Singers na schodišti Národního muzea, kde opět, jako v celé řadě dalších filmů a pořadů, je dáno vyniknout tomuto impozantnímu prostoru za zvuků historických skladeb.

Jak již bylo naznačeno výše, pořad byl koncipován jako seznámení s památkami, přičemž v rámci jednotlivých institucí vystupoval jako host odborný pracovník, kterým byl v tomto případě archivář dr. Aleš Chalupa.⁵⁴

⁵² Dostaveníčko u orloje [Hudebně-publicistický pořad o historických památkách Prahy]. Vyrobila Československá televize Praha Hlavní redakce zábavných pořadů v Krátkém filmu Praha. 1973.

⁵³ Není jistě bez zajímavosti, že tento architektonický skvost byl zbourán roku 1985, přičemž část pořadu je věnována právě skutečnosti, že toto nádraží má být zbouráno v roce 1975, aby umožnilo výstavbu severojižní magistrály. Za tímto účelem zde hovoří projektanti stavby a chystané demolice.

Ve svém vystoupení popisuje založení a vznik Národního muzea ze sbírek zakladatele hraběte Kašpara ze Šternberka, prvního prezidenta muzea, a zdůrazňuje, že muzeum je v současné době zejména vědecké pracoviště s miliony sbírkových předmětů. Ve svém výkladu neopomíjí ani zajímavost spojenou s úplným počátkem muzea. V roce 1816 byla taková neúroda, že byla vyhlášena sbírka. Následujícího roku však byla nadúroda, takže sbírka zůstala nevyčerpaná, a tak bylo rozhodnuto o využití zbytku peněz na výstavbu Národního muzea.

V pořadu nechybí rovněž obeznámení s historií patrně nejslavnějšího exponátu, a to kostry velryby. Historie kostry plejtváka je přiblížena formou hrané scény ve stylu němé grotesky s výkladem o tom, jak se exponát dostal do muzea. Dr. Chalupa uvádí, že přesun velryby byl oslaven večírkem uspořádaným v kostře velryby, což dokumentuje historickou fotografií.⁵⁵ V tomto, jako jednom z mála pořadů není nikterak zastírána skutečnost, že to byla česká šlechta, kdo se zasadil o vybudování této vědecké instituce a že to byli právě čeští stavové, kteří prosadili koncepci tohoto muzea jakožto národně emancipačního a vlasteneckého institutu.

Tento pořad však nezůstal u jediné návštěvy expozic Národního muzea. Po třech letech, tedy v roce 1976, bylo uskutečněno natáčení a odvysílání dalšího z dílů pořadu, které si protentokrát vybralo expozici Muzea hudby ve Velkopřevorském paláci.⁵⁶

Průvodkyně pořadu Pavlína Filipovská spolu se svým kolegou Otto Zelenkou přijíždějí v kočáře k sídlu muzea na Velkopřevorském náměstí, které však čekalo na své otevření, neboť bylo uzavřeno z důvodu rekonstrukce. V pořadu byly přesto představeny vzácné sbírkové předměty za doprovodu slova odborného pracovníka muzea dr. Zdeňka Culky⁵⁷, který hovoří o vzácných a jedinečných nástrojích (skleněná

⁵⁴ PhDr. Aleš Chalupa, CSc. (1924 – 1993), historik, archivář ANM. Po studiu na FF UK a Státní archivní škole nastoupil r. 1949 do tehdejšího zemského archivu, kde se podílel na přípravě edic Berní ruly a Tereziánského katastru. V letech 1959 – 1984 pracoval v Národním muzeu jako vedoucí Archivu NM, který přebudoval a nově zaměřil jeho orientaci na získávání osobních pozůstalostí. Jeho zásluhou bylo získání statusu archivu zvláštního významu. Zdroj: <http://badatelna.eu/fond/162918/> [online]. [cit. 2018-03-06].

⁵⁵ Obrazové ztvárnění fotografie je umístěno pod přílohou č. 4.

⁵⁶ Dostaveníčko u orloje [Hudebně-publicistický pořad o historických památkách Prahy]. Vyrobila Československá televize Praha Hlavní redakce zábavných pořadů v Krátkém filmu Praha. 1976.

⁵⁷ Dr. Zdeněk Culka (1915–1998), hudební odborník, pracoval v Hudebním oddělení Národního muzea (zejména akvizice a evidence sbírkových fondů a předmětů, příprava expozic a výstav) do roku 1975, kdy byl penzionován. Zdroj: <http://www.badatelna.eu/fond/325/reprodukce/?zaznamId=386467&reproId=463595> [online]. [cit. 2018-03-06].

harmonika, šalmaje), včetně dochovaných nástrojů Rožmberské kapely. Jako unikátní nástroj je prezentován klavír skladatele Aloise Háby, který má dvě klaviatury laděné do čtvrttónových tónů, tedy způsob hraní, které skladatel Hába propagoval a jehož byl průkopníkem. Nezůstává samozřejmě jen u pouhého představení exponátů, ale rovněž jsou předvedeny vzácné hudební instrumenty v hudebních vystoupeních, například skupiny Pražských madrigalistů.⁵⁸

5.3.4.3. Hodnocení zábavních pořadů

Z kvalitativního hlediska je nutné konstatovat, že zmíněné pořady, přes svůj zábavní charakter, překvapivě odborně a přitom poutavě představily Národní muzeum, jeho historii, sbírky a činnost. Jistě nelze upřít jistou popularnost a zjednodušení, přesto bylo Národní muzeum prezentováno jako vědecká instituce s bohatou historií, unikátními exponáty a architektonicky krásnými budovami. Dobové záznamy zachycují nejen vybrané sbírky, ale i výpovědi odborníků, dr. Aleše Chalupy a dr. Zdeňka Culky. Určitou historickou jedinečností jsou záběry na prostranství muzea, které bylo stíženo stavbou magistrály a dostavbou metra. Významné je tak nejen audiovizuální zaznamenání sbírkových předmětů, ale i okolí Národního muzea a jeho prostor, včetně prostor ve Velkopřevorském paláci.

Utváření mediálního obrazu muzea prostřednictvím těchto zábavních pořadů je nutno hodnotit jako velmi pozitivní. Jedná se o popularizaci instituce, přičemž se neupozaduje její význam v oblasti vědy, kultury a historie. Pořady rozhodně plní i funkci historických pramenů, jelikož poskytují autentické věcné i obrazové informace o Národním muzeu v konkrétní době. To je cenné zejména v případě expozic ve Velkopřevorském paláci, které se po listopadu 1989 přestěhovaly do zcela jiné budovy.

5.3.4.4. Naučné pořady

Jednou z nejvýznamnějších náplní programové skladby Československé televize byly vždy vzdělávací a naučné pořady. Nabídka pořadů byla v rámci tohoto žánru nebývale pestrá a poskytovala řadu jedinečných a poměrně kvalitních titulů. To lze tvrdit i o naučných pořadech, které se zabývaly historií a činností Národního muzea. Vzdělávací pořady se věnovaly Národnímu muzeu z různých hledisek a v odlišných kontextech. Národní muzeum bylo představováno jako kulturní instituce s významným

⁵⁸ Snímek klavíru je v příloze č. 5.

celospolečenským posláním, některé pořady se zaměřovaly na konkrétní sbírky a jejich vědecký význam, jiné cílily pozornost na architektonickou hodnotu budovy Národního muzea, eventuálně se zaměřily na specifické badatelské úkoly, které řešili odborníci muzea.

5.3.4.5. O věcech vzácných a krásných

Jedním z naučných pořadů Československé televize, který nelze pominout, je film *O věcech vzácných a krásných*, vyrobený v roce 1976 v Krátkém filmu Praha.⁵⁹ Obsah a téma tohoto pořadu se týká významu a poslání muzeí v životě člověka a společnosti. Snímek je zaměřen na expozici meteoritů, sbírku nerostů a zkamenělin, přičemž je věnována pozornost i exponátům z oblasti zoologie a dávné historie v podobě archeologické sbírky Národního muzea. „*Muzejní sbírky jsou svědectvím života, světa, jeho existence a pomáhají člověku tento svět poznat*“, zazní ve slovech průvodce tímto pořadem, kterým byl herec Rudolf Hrušínský.

Krátký, jen patnáctiminutový, snímek až poetickou dikcí vzdává poctu muzejnictví jako oboru lidské činnosti, který se zaslouhuje o uchování hodnot a vzdělanosti pro budoucí generace.

5.3.4.6. Prameny poznání

Pod žánr vzdělávacích pořadů je nutné tematicky podřadit i cyklus *Prameny poznání*, který mapoval vědecké instituce a s nimi spojené badatelské poznatky. S Národním muzeem jsou spojeny dva třicetiminutové díly tohoto cyklu – *Národní muzeum přírodovědecké*⁶⁰ a *Člověk včera a dnes – Národní muzeum v Praze*.⁶¹ Pořad vyniká kultivovanou moderací, v prvním případě herců Miloše Nedbala a Jiřiny Petrovické, ve druhém Otakara Brouska a Miroslava Doležela.

Oba pořady důstojnou a široké divácké veřejnosti srozumitelnou formou přibližují sbírky a expozice Národního muzea. Seznamují diváky s historií i současností této instituce a zdůrazňují nezastupitelnou roli muzeí pro vzdělanost každého národa. Není opomenuta

⁵⁹ O věcech vzácných a krásných [O významu a poslání muzeí v životě člověka a společnosti]. Krátký film Praha Filmové laboratoře Barrandov 1976.

⁶⁰ Národní muzeum přírodovědecké [Prameny poznání]. Vyrobita Československá televize Praha. 1976.

⁶¹ Člověk včera a dnes – Národní muzeum v Praze [Prameny poznání]. Vyrobita Československá televize Praha. 1976.

ani editorská činnost Národního muzea ve vztahu k nejstaršímu kontinuálně vycházejícímu českému časopisu – Časopis muzea království českého.

Z osobností Národního muzea, potažmo odborníků, v pořadu účinkoval prof. Emanuel Vlček, známý antropolog, který se věnoval výzkumu ostatků význačných osobností, zejména českých panovníků. V pořadu hovoří o zkoumání kosterních pozůstatků Přemysla Otakara II., Václava II., Elišky Přemyslovny a Karla IV.

Otakar Brousek a Miroslav Doležel představili Národní muzeum jako architektonický novorenesanční skvost, přičemž pozornost zaměřili i na hodnotnou výtvarnou výzdobu. Počátek pořadu *Člověk včera a dnes – Národní muzeum v Praze* provázejí záběry na okolí Národního muzea stíženého výstavbou metra. Tento motiv se vine celou řadou dalších příspěvků jako připomenutí nezastavitelnosti vývoje a potřeby společnosti reagovat na rozvoj velkoměsta, přičemž je zdůrazněno, že tento vývoj musí být přiměřeně ohleduplný k hodnotám, jaké představuje právě například budova Národního muzea. V tomto pořadu je konkrétně poukázáno na původní přání zakladatelů Národního muzea, aby „*místo nebylo vzdáleno od středu města, ale současně se jednalo o místo klidné a tiché*“. V kontrastu k tomuto požadavku jsou zveřejněny záběry na výstavbu metra, odstřely a hluk dopravy. Po sekvencích spojených s narušením prostoru a klidu v okolí Národního muzea je deklamováno poslání této instituce, kterým mělo být shromažďování sbírek spojených s historií národa. Pořad je koncipován jako seznámení s historií budovy muzea, přičemž je věnován významný prostor architektuře stavby coby vítěznému projektu, který vzešel z 28 návrhů. Jako vzácnost jsou pak divákům představeny nákresy a plány výstavby této velkolepé a architektonicky cenné budovy.

5.3.4.7. Trasa na výlet

Ve výčtu naučných pořadů nelze nezpomenout pořad, který je rovněž jedním z dílů obsáhlejšího cyklu s názvem „*Trasa na výlet*.“ Část věnovaná Národnímu muzeu s podtitulem *Zvuky a tóny*⁶² představuje Muzeum hudby ve svém tehdejší sídle ve Velkopřevorském paláci. Průvodcem pořadu je herec Ladislav Mrkvička.

Obrazové záběry tohoto dokumentu o hudebním muzeu zachycují prostranství Malé Strany a Velkopřevorského paláce se sochami od Matyáše Bernarda Brauna. Z exponátů tohoto jedinečného muzea je pozornost zaměřena především na unikáty – niněra, šalmaj,

⁶² Trasa na výlet [Zvuky a tóny]. Výroba: ČST 1976.

clavicembalo, viola d'amour, hudební pila, vozembouch, vojenský buben ze třicetileté války a řada dalších.

V zájmu objektivu je rovněž studijní knihovna, která obsahovala historické notové zápisy, portréty významných hudebníků, mezi nimi portrét Bedřicha Smetany, rukopis opery Libuše či notový zápis – *Tři lyrické skladby pro klavír* Bohuslava Martinů. Jedinečnost záběrů jako historického pramene spočívá v pomíjivosti toho, co zachytily. Expozice umístěná v barokním paláci na Malé Straně byla nucena se přestěhovat a mnohé z exponátů opustily muzejní sbírky a byly navráceny do soukromých rukou.

5.3.4.8. Řemesla dříve a dnes

Dalším naučným pořadem je dokumentární film „*Řemesla dříve a dnes*.“⁶³ Černobílý vzdělávací pořad pro děti a mládež nastiňuje vývoj řemesel od minulosti do současnosti. V Národním muzeu jsou představeny historické kresby řemeslníků, cechovní znaky, vývěsní štíty, dobové nástroje, cechovní sklenice apod. Tento svým způsobem agitační pořad, který měl popularizovat řemesla a odborná učiliště však prezentuje mnoho zajímavých sbírkových předmětů, jejichž existence a podoba se tak může dostat do širšího veřejného povědomí, navíc ve vysvětlujícím historickém kontextu, o což může být běžný neinformovaný návštěvník muzea ochuzen.

5.3.4.9. Probuzení národa

Z konce let osmdesátých je pořad „*Probuzení národa*.“⁶⁴ Pořad o české historii vypráví o počátcích zápasu o sebeuvědomění národa. Pořad je koncipován jako seznámení s dějinami národního obrození ve vztahu k Praze, přičemž je věnována značná pozornost historii Národního muzea a jeho nezastupitelné roli při formování české vzdělanosti a učenosti. Pořad je doprovázen komentářem herců Borise Rösnera a Petra Štěpánka, kteří svým hlasovým projevem vtiskávají pořadu noblesu. Toto imanentní a těžko vystihnuteľné estetické kritérium propůjčuje pořadu charakter umělecky hodnotného díla.

Pořad Probuzení národa je významný také tím, že věnuje pozornost i expozici, která byla umístěná v Lobkovickém paláci, a jejíž sbírky upomínaly dobu národního obrození. Hlavní prostor však patří sbírkám Národního muzea a zejména úloze této instituce v národním obrození. Zmíněna je i osobnost Kašpara ze Šternberka jakožto zakladatele Vlasteneckého muzea Království Českého. Diváci jsou obeznámeni rovněž s faktem,

⁶³ Řemesla dříve a dnes. Výroba: Hlavní redakce vzdělávacích pořadů Praha ČST 1982.

⁶⁴ Probuzení národa. Výroba: Československá televize Praha 1989 v Krátkém filmu 1989.

že do sbírky u příležitosti založení muzea přispěli kněží, vědci, šlechtici i měšťané. Prvotní expozice byly utvořeny darovanými archiváliemi, starožitnostmi či celými sbírkami, mezi nimiž prim hrála proslulá sbírka minerálů právě Kašpara ze Šternberka, který celou svoji sbírku věnoval muzeu prozatímně sídlícímu ve Šternberském paláci a následně přemístěnému do Nostického paláce.

Závěr pořadu, k němuž námět vytvořil Vlastimil Vondruška, je věnován vyzdvížení významu Národního muzea jakožto vědecké instituce, která má více než 20 miliónů sbírkových předmětů a svým rozsahem dosahuje věhlasu po celém světě. Sbírkové jsou součástí kulturního dědictví sloužícího jako prostředek vzdělávání a současně posilující uvědomení národní hrdosti.

5.3.5. Hodnocení naučných pořadů

Vzdělávací pořady odborným a zasvěceným způsobem přibližují divákům význam, úlohu a činnost Národního muzea. Přitom ve většině případů nelze hovořit o nezáživném a nudném zpracování, naopak, pořady bývají zajímavé a poutavé, i když je samozřejmě dramaturgie značně poplatná době vzniku. V tomto kontextu není myšleno pouze politicky, ale i narativem typickým pro určitá časová období. Hovoříme-li tedy o tom, že dobové naučné pořady byly poutavé, je nutno si přiznat, že při komparaci se vzdělávacími pořady, jak se koncipují dnes, by jen těžko obstály. Tehdejší dramaturgicko-režijní pojetí si jen málokdy dokázalo udržet odstup, často upadalo do patosu. Jen výjimečně využívalo nějakých hravých či oživujících prvků. O použití trikových technologií, které jsou dnes neodmyslitelnou součástí vzdělávacích pořadů, ani nemluvě.

Zmíněná politická poplatnost se v analyzovaných audiovizuálních faktografických komunikátech projevila zcela zanedbatelně. Ačkoli bylo možné očekávat, že pořady budou obsahovat určité dogmatické vklady v podobě vyzdvihování úlohy lidu, případně snižování významu šlechty a buržoazie, kritiky církve apod., opak byl pravdou. Žádný z pořadů se nezmiňuje o významu socialistické společnosti, respektive významu Národního muzea pro socialistickou společnost. Dokumenty o Národním muzeu jsou zcela prosté ideologických komentářů, implementací či typických dobových proklamací. Naopak bylo možné vysledovat i určité kritické prvky, zejména v souvislosti se stavebními úpravami v okolí muzea, které byly dány do kontrastu s původní ideou zakladatelů muzea.

Některé naučné pořady měly tendenci vyznívat jako určitá apoteóza muzea a jeho sbírek. K tomuto dojmu přispívalo průvodní slovo, které zaznívalo zpravidla z úst předních

herců. Jejich angažmá patrně souviselo se snahou o umělecké zpracování naučných pořadů.

Vzdělávací pořady vytvářely mediální obraz Národního muzea jako hluboce vážené a respektované instituce s bohatým vědeckým a kulturně historickým přínosem pro společnost.

5.4. Žánrově nevymezené pořady

Pro úplnost a komplexní nastínění obrazu Národního muzea je nutno zahrnout i specifický audiovizuální obsah, který nelze žánrově podřadit a vymezit. Opomenutím tohoto raritního záznamu by vznikla nechtěná mezera v této studii. Je jím tzv. přestávka ve vysílání.⁶⁵ Dnes již zcela zaniklý a zapomenutý formát. Pro dnešní chápání zákonitostí televizního vysílání je nepochopitelné, že v průběhu vysílání mohly vznikat přestávky, tedy mezery mezi jednotlivými pořady, které bylo nutno vyplnit pro tento účel speciálně připraveným obsahem. Užívaly se například záběry na hrající si koťátka či jiné, zpravidla uklidňující a harmonické audiovizuální prvky.

V archivu České televize byl nalezen záznam, který je možno označit za skvost. Dvouminutová sekvence tohoto druhu předělu, která zachycuje významné sbírkové artefakty Národního muzea. Sestřih záběrů je provázen vážnou hudbou a nemá žádný komentář. Přestože se tedy jedná jen o vizuální komunikát, k tvorbě mediálního obrazu Národního muzea rozhodně přispívá. Je jednak upomínkou samotné existence muzea, ale současně dopřává i zážitek ze zhlédnutí cenností, které jsou v muzeu uchovávány. Jejich prezentace ve spojení s vážnou hudbou dává sekvenci neobyčejně slavnostní atmosféru. Přestávka ve vysílání věnovaná Národnímu muzeu tak vyznívá jako připomínka čehosi mimořádného a hodnotného, na co můžeme být „my“, jako národ, kterému sbírky Národního muzea patří, hrdi.

5.5. Vyhodnocení televizních záznamů

Počet analyzovaných televizních záznamů, které se dotýkají Národního muzea, již umožňuje posoudit, nakolik televizní médium ve sledovaném čtyřicetiletém období vytvářelo mediální obraz Národního muzea a rovněž zda vůbec lze, a v jaké míře, tyto záznamy využívat jako historické prameny.

Televizní záznamy zahrnují pořady zpravodajského, naučného i zábavního

⁶⁵ Národní muzeum [Přestávka]. Výroba: ČST. Rok nezjištěn.

charakteru. Každý z těchto žánrů nabízí svébytný pohled na naši významnou paměťovou instituci a také oslovuje různé divácké segmenty. Zpravodajství a publicistika plní informační roli v souvislosti s momentálními událostmi, proto není překvapivé, že se většina zkoumaných příspěvků vztahovala k aktualitám ze života Národního muzea (výstavy, nové exponáty, dopady výstavby metra). Naopak do značné míry nadčasový charakter měla série publicistických reportáží odvysílaná Československou televizí po listopadu 1989. Tyto příspěvky investigativní žurnalistiky poukázaly na dosud přehlížené, či dokonce utajované, problémy Národního muzea a jeho zaměstnanců. Nedochází například ke kritice socialistického muzejnictví, ale k ryzí kritice zanedbání stavu muzea v předešlých letech. Zpravodajství se tak posunulo od oslavy úspěchů socialistického muzejnictví ke společenské kritice nedostatečné péče státu o muzejní hodnoty. Vzhledem k tomuto posunu v užití konkrétních mediálních rámců dochází i k tvorbě odlišného mediálního obrazu Národního muzea. Od obrazu prosperující vědecké instituce k obrazu nezastupitelné instituce, která se nachází v krizové situaci, již odpovědná místa adekvátně neřeší.

Pořady zábavního a naučného charakteru, které se často svým narativem a formou zpracování stýkaly či překrývaly, byly zaznamenány pouze v předlistopadovém období a v podstatě jen dotvářely celkový mediální obraz muzea jako obdivuhodné instituce, která si zaslouží naši hrdost, respekt a ochranu.

Analýza plně stvrdila v úvodu nastolenou hypotézu č. 1, že mediální obraz Národního muzea byl dominantně utvářen prostřednictvím televizní produkce, oproti produkci rozhlasové. Stejně tak byla potvrzena hypotéza, že převažujícími žánry budou pořady zpravodajského a naučného charakteru. Tyto dvě skupiny pořadů dohromady tvořily více než 85 % ze všech televizních pořadů týkajících se Národního muzea. Naproti tomu se tak docela nepotvrdila hypotéza předpokládající, že události spojené s Národním muzeem budou vztaženy k instituci, nikoliv k osobám a bude tak absentovat personalizace. Zatímco pro předrevoluční zpravodajství tato teze platila, polistopadová investigativní publicistika měla významně personalizovaný rozměr, když ilustrovala kritický stav muzea i na problémech jeho vědeckých pracovníků. A rovněž i některé zábavní a naučné pořady představovaly činnost a význam Národního muzea prostřednictvím lidí, kteří jsou s ním spjati.

Je možné shrnout, že všechny zmiňované žánry pořadů jsou využitelné jako historické prameny. Nejvyšší využitelnost je pochopitelně u pořadů zpravodajských, které

poskytují věcné i obrazové informace o konkrétních konaných akcích a událostech souvisejících s Národním muzeem. Tento historiografický zdroj není ani tak omezen zpochybnitelnou fakticitou v důsledku režimní cenzury, ale spíše zákonitostmi tehdejší agenda setting, tedy účelovou výběrovostí toho, o čem vůbec informovat a v jakých kontextech. Uvedený deficit se v porevolučním období paradoxně zvrhl do přesného opaku. V prvních polistopadových letech byly rešerší zjištěny jen kritické publicistické příspěvky a nebyl žádný, který by přinášel informace o jakékoli akci z běžné činnosti muzea.

Počady naučné a zábavní mají nepopíratelně také svou hodnotu jako historické prameny, jelikož významnou měrou audiovizuálně dokumentují podobu a život muzea v konkrétní době. V daném kontextu je nutno připomenout například zábavní pořad Dostaveníčko u orloje, který zachycuje bezprostřední okolí muzea v době výstavby metra a komentuje její dopady na budovu muzea.

6. Národní muzeum na filmovém plátně

Mediální obraz Národního muzea by nebyl koherentní, pokud bychom se omezili jen na rozhlasové a televizní médium a nezmínili bychom audiovizuální tvorbu v podobě filmové produkce, byť se obsahově významně vymyká, jelikož obvykle Národní muzeum pouze využívá jako kulisu.

I hraný film, přestože jde o dramatický útvar, je možno chápat a využít jako historický pramen. Z podstaty tohoto žánru plyne, že nikdy nebude plně vystihovat realitu dějinných událostí, ale bude více či méně fabulovat. Přesto nám může, zejména vizuální stránka takového díla, poskytnout řadu podstatných informací.⁶⁶ O nedocenitelnosti kinematografických záznamů lze hovořit například v případech, kdy dojde z důvodu katastrofy, či jiné devastační události, k nenávratnému poškození budov, jejich interiérů, předmětů apod. V takových případech lze čerpat velice významná data o podobě, vzhledu, umístění, účelu atd. i na základě audiovizuálních záznamů dramatických děl.

6.1. Zájem filmařů o Národní muzeum

Přestože je výzkum této práce časově vymezen jen do roku 1992, je více než relevantní v případě kinematografických děl tuto hranici posunout informativně do současnosti. Právě v letech devadesátých totiž nastal boom zájmu zahraničních produkcí o české lokace. Filmaři si zamilovali Prahu jako ideální prostředí nabízející celou škálu různých dobových kulis. Budovy Národního muzea pak patřily mezi lokace nejatraktivnější.

Bohužel, je třeba doplnit, že poté, co začátek devadesátých let přilákal do České republiky vysoké množství filmových štábů, došlo ve druhé polovině devadesátých let ke značnému útlumu. Stagnace byla zapříčiněna neblahými zkušenostmi zahraničních filmařů s českým prostředím, kdy docházelo ke skandálním nárokům a navyšování požadovaných plateb ze strany soukromého i veřejného sektoru, což vedlo k odlivu filmařů.

⁶⁶ Zajímavou studií na toto téma je například: Film Documents: Problems of Source Analysis and Use in Historical Sources . [online]. [cit. 2018 04 28]. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com.ezproxy.is.cu.ni.cz/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,uid,url&db=ufh&AN=LIASMM10251&lang=cs&site=ehost-live>>Film Documents: Problems of Source Analysis and Use in Historical Sources.

Konkrétně vývoj zájmu zahraničních produkcí o Národní muzeum ilustruje graf číslo tři, z něhož je patrné, že po problematických devadesátých letech už nastal jen strmý vzestup.

Graf číslo čtyři předkládá vývoj, dle jednotlivých desetiletí, četnosti českých filmů, které se odehrály v rámci budov Národního muzea.

Že se zájem filmařů netýkal jen hlavní budovy Národního muzea, ale i ostatních jeho částí demonstruje graf číslo pět, který vymezuje poměrné zastoupení jednotlivých budov Národního muzea, jak se objevují v kinematografických dílech a seriálech.

6.2. Přehled vybraných filmů

Jak již bylo vysvětleno, filmová díla, v nichž Národní muzeum figuruje, zpravidla nepřiznávají, že jde o budovu právě této instituce. Výjimkou je filmový snímek *Růžové kombiné*, který se odehrává, či lépe řečeno má odehrávat v prostředí Národního muzea. Tímto filmem se bude zabývat samostatná podkapitola.

Vlastní podkapitoly jsou dále věnovány i filmovým snímkům, které nejvýznamněji dokumentovaly podobu Národního muzea. Z těch filmů, v nichž se muzeum jen mihlo, či hrálo zanedbatelnou roli, zmiňme film *Z pekla*, o příběhu Jacka Rozparovače, *Dítě č. 44*, v němž nádvoří muzea posloužilo jako popraviště a bondovka *Casino Royal*.

Z českých filmů, které obrazově zachytily Národní muzeum na Václavském náměstí, nebo například Velkopřevorský palác, jmenujme snímky *Zelená vlna*, *Žiletky* nebo *Já, spravedlnost*. Národopisná expozice v Kinského sadech posloužila pro natáčení filmu *Touhy Sherlocka Holmese*.

6.2.1. Růžové kombiné

Nejstarším snímkem, který zaznamenal na filmový pás Národní muzeum, je *Růžové kombiné* režiséra Leo Martena z roku 1932.⁶⁷ Děj tohoto filmu je spleť sledem scén a odpovídá svým obsahem dobovým fraškám a představě bláznivé komedie. Anotace Národního filmového archivu o filmu uvádí: „*Reportér bulvárního plátku zaslechne majitele střelnice a jeho neteř Slávku, vášnivou čtenářku detektivek, jak hovoří o vraždě. Důkazem ve zmíněném případě má být prádlo s monogramem I. K. Profesor Sedláček se vrací z Paříže. Manželka ho s láskou vítá, ale když zjistí, že jeho kufr je plný dámského prádla, je po idyle. Žena se však nechce dát rozvést, protože manžela miluje.*

⁶⁷ BŘEZINA, Václav. Lexikon českého filmu: 2000 filmů 1930–1996, Praha: Cinema 1996, s. 265.

*Chce ho jen přiměřeně potrestat. Na radu právníka se pokusí vzbudit flirtem mužovu žárlivost. Slávka se setká s profesorem Sedláčkem šířaným žárlivostí, který trénuje ve strýcově střelnici, aby mohl zabít nevěrnou choť. Při placení roztržitě vytáhne z kapsy kombiné s monogramem I. K. V očích samozvané vyšetřovatelky Slávky je hned podezřelý. Právník se snaží Sedláčkovy usmířit a horlivá Slávka současně přivádí do jejich bytu policii. Teprve když si Sedláčkův spolucestující přijde pro svůj kufr s prádlem, vše se vysvětlí. Nedorozumění způsobila Slávka. Ovlivněna četbou detektivek, zmátla reportéra svým vyprávěním a zavlékla tak policii do smyšleného případu.*⁶⁸

Součástí dějové linky je scéna odehrávající se v Národním muzeu. Paradoxně ovšem z většiny nebyla snímána v autentických prostorách Národního muzea, ale byla natočena v ateliérech. Film totiž svým námětem o „nestydaté záměně kufrů“ vzbudil takové pohoršení, že muzeum umožnilo k natáčení využít pouze vstup Národního muzea a hlavní schodiště, nikoli expozice.

Film skončil v zapomnění, přestože v něm účinkují hvězdy jako Lída Baarová a Jaroslav Marvan, byť v začátcích své filmové kariéry.

6.2.2. Galoše štastia

Snad nejčastěji je v rámci Národního muzea filmaři využíváno foyer budovy na Václavském náměstí. To bylo kulisou i ve slovenském filmu režiséra Juraje Herze – *Galoše štastia*. Jak vzpomíná režisér Herz, byla práce na filmu značně komplikována nepřipraveností slovenské produkce, která včas nezajistila potřebnou přípravu natáčení.⁶⁹

V tomto filmu režisér využil prostory Národního muzea hned dvakrát, pro ztvárnění univerzitní fakulty, kde studuje jedna z hlavních postav představovaná Markem Brodským. Schodiště Národního muzea představuje posluchárnu lékařské fakulty, kde je demonstrován „složitý medicínský casus“.

Další část tohoto filmu, zobrazující snovou představu pohádky, v níž se hlavní hrdinové ocitnou poté, co si obují kouzelné galoše, je snímána právě ve zmíněném foyer Národního muzea. Panoptikální prostředí s výjevy Andersenových pohádek je ztvárněno

⁶⁸ RŮŽOVÉ KOMBINÉ: anotace [online]. NFA: NFA, 2013 [cit. 2018-03-22]. Dostupné z: <http://www.filmovyprehled.cz/cs/film/395565/ruzove-kombine>

⁶⁹ HERZ, Juraj a Jan DRBOHLAV. Juraj Herz: autopsie (pitva režiséra). Praha: Mladá fronta, 2015. S. 231.

v prostředí schodiště Národního muzea. Opět je využito jedinečnosti prostředí pro jeho noblesu a architektonickou specifičnost, což dokumentuje příloha číslo devět.

6.2.3. Tarzanova smrt

Z dalších filmů uvedme české snímky *Tarzanova smrt*, *Jak se krade milión* či *Bylo to v máji*. I v těchto filmech byly využity záběry na budovu Národního muzea. Avšak jen v případě prvně jmenovaného filmu režiséra Jaroslava Balíka, *Tarzanova smrt*,⁷⁰ bylo Národní muzeum zobrazeno na významnější ploše. Využito bylo schodiště Národního muzea, které mělo vzbudit dojem honosnosti sídla hlavního hrdiny. V hlavní roli obsazený Rudolf Hrušínský kráčí po zmíněném schodišti vstříc zvědavě obskurně vyhlížejícím hostům, kteří se chtějí seznámit s postavou novodobého Tarzana, ve skutečnosti ztraceného syna bohatého průmyslníka.

Doutváření prostoru schodiště Národního muzea pro filmové účely je doloženo v příloze deset. Z obrazového záznamu tohoto filmu, který byl natočen v roce 1962, vyplývá, že do prostoru schodiště museli tvůrci zasáhnout umístěním mříže, která izolovala hlavního hrdinu jako možné nebezpečí v důsledku jeho několik desítek let dlouhého odloučení od civilizace.

6.2.4. Mission: Impossible

Z filmů zahraniční produkce je nutno uvést americký film *Mission: Impossible* (1996). V tomto špionážním thrilleru v hlavní roli s Tomem Cruisem bylo využito prostředí schodiště Národního muzea a přilehlých prostor, které představovaly americkou ambasádu. V prostorách byla natáčena scéna slavnosti na velvyslanectví, během níž mají hlavní hrdinové splnit nebezpečný úkol. Pro účely děje filmu byl stříhovými prostředky přimyšlen výtah a další místnosti, které ve skutečnosti nejsou součástí budovy.

Několikaminutové scény filmu *Mission: Impossible* odehrávající se v kulise Národního muzea dávají značně vyniknout okázalé kráse schodišťového sálu muzea.

6.2.5. Eurotrip

Americký film *Eurotrip* od trojice režisérů Jeffa Schaffera, Aleca Berga a Davida Mandela z roku 2004 opět využil ve své výpravě prostor schodiště hlavní budovy Národního muzea, přičemž je tentokrát vydával za sídlo papeže. Snímek vznikl v roce

⁷⁰ BŘEZINA, Václav. Lexikon českého filmu: 2000 filmů 1930–1996, Praha: Cinema 1996, s. 265.

2004 a je příběhem studentů, kteří jako baťůžkáři cestují po Evropě. Dílo se nikterak výrazněji nezapsalo do dějin kinematografie, ani povědomí diváků. Přesto je vhodné si je připomenout právě pro demonstraci postupů filmařů, kteří Národní muzeum a jeho prostory využily pro ztvárnění luxusních vatikánských paláců, z čehož je zjevné, že tyto prostory jsou filmovými tvůrci vnímány jako skutečně pompézní. Zmínka o tomto filmu dokresluje fakt, že i nízkonákladové produkce mají ve zřejmé oblibě pražské lokace, které poslouží jako předloha pro produkci nedostupných míst.

6.2.6. Amadeus

Patrně nejvýznamnější produkcí, jejíž natáčení bylo uskutečněno v jedné z budov Národního muzea, byl film *Amadeus* v roce 1983. Snímek Miloše Formana, který vznikl na řadě historických míst Prahy, byl mimo jiné natáčen i ve Velkopřevorském paláci, kde v osmdesátých letech byla umístěna expozice Muzea hudby.

Do Velkopřevorského paláce filmaři situovali byt W. A. Mozarta. To připomíná písemnost z 9. 10. 1989, kdy Československá televize žádala vedení Národního muzea o zpřístupnění těchto prostor, aby zde mohla pořídit záběry pro vzpomínkový dokument o filmu *Amadeus*. Žádost o natáčení však byla zamítnuta s odvoláním na havarijní stav prostor.⁷¹

S natáčením tohoto velko filmu se váže vzpomínka režiséra Formana, kterou mnohokrát připomínal. Při průběhu natáčení byl nejen on, ale celý štáb podroben dohledu Státní bezpečnosti, která monitorovala průběh natáčení právě z prostor Muzea hudby. K vzpomínkám na natáčení a spolupráci se režisér Miloš Forman vracel opakovaně. Například v dokumentárním snímku *Miloš Forman: Co tě nezabije... (2009)*, režiséra Miloslava Šmídmajera je věnována pasáž spojená s dohledem Státní bezpečnosti. V dalším dokumentárním filmu, který popisuje natáčení tohoto snímku je *The Making of „Amadeus“* z roku 2002. Režisér Bill Jersey s téměř dvacetiletým odstupem přibližuje natáčení filmu *Amadeus* s výpověďmi nejen režiséra Miloše Formana ale i jednotlivých tvůrců a herců filmu. I zde jsou zachyceny záběry, které přibližují Muzeum hudby při průběhu natáčení filmu *Amadeus*.

Participace Národního muzea na produkci snímku *Amadeus* nebyla omezena jen na prostory, ale spočívala i v zapůjčení cenných hudebních nástrojů, což je doloženo

⁷¹ ANM, RNM, č. j. 935/89 ze dne 11. 10. 1989.

archivními zápisy v podobě poděkování Filmového studia Barrandov za pomoc a spolupráci při výrobě filmu.⁷²

K tomuto filmu se dochovala i korespondence a smlouvy mezi Národním muzeem a barrandovskými studii, která zastupovala zahraniční produkci. Připomeňme, že Amadeus získal osm ocenění americké filmové akademie a velice výrazně se zapsal do zlatého fondu světové kinematografie. Bez nadsázky tak lze konstatovat, že díky němu se s atraktivitou prostor Národního muzea, v tomto případě Velkopřevorského paláce, seznámily miliony diváků na celém světě.

6.3. Hodnocení kinematografických děl

Jak již bylo zdůrazněno, Národní muzeum a jeho další budovy ve filmech zpravidla substituují jiné prostory. S výjimkou pamětnického filmu *Růžové kombiné* tak nedochází k tomu, že by se děj filmu odehrával v Národním muzeu a přispíval by tak k jeho medializaci. To je samozřejmě škoda, protože reprezentace konkrétní instituce v úspěšném dramatickém díle má vysoký propagační efekt. Vzpomeňme v této souvislosti například filmy podle románů amerického spisovatele Dana Browna (snímky *Šifra mistra Leonarda*, *Andělé a démoni*, *Inferno*), které se odehrávaly v reálných prostorách významných světových pamětihodností, muzeí, galerií, kostelů apod., přičemž vždy byla tato místa přitažlivě představena v pozoruhodném, tajemném či vzrušujícím kontextu, což vedlo ke značnému navýšení turistického zájmu o ně. (Mnohdy až nežádoucím.) Je nepochybné, že kdyby se film podobně divácky atraktivní odehrával v Národním muzeu a navíc by představil některé raritní exponáty nebo by zdůraznil mimořádnost prostor muzea, pak by zájem o něj, i ze strany zahraničních návštěvníků, výrazně stoupl. Podobné spekulace ovšem nejsou účelem této práce. Zhodnotíme-li jen v minulosti reálně vzniklé filmové snímky, které využily prostor Národního muzea, pak musíme konstatovat, že filmaři reflektují honosnost budovy tím, že ji využívají pro vznik filmových scén, které mají ztvárňovat okázalé a architektonicky pozoruhodné prostory. K vytváření mediálního obrazu Národního muzea takové snímky přispívají tím, že dávají Národnímu muzeu punc jedinečnosti. Fakt, že o muzeum je značný zájem ze strany zahraničních filmových producentů, kteří nelitují vzdálenosti ani finančních nákladů, jen podtrhuje tento dojem.

Současně je však třeba dodat, že filmové snímky mají jen omezenou možnost rozšiřovat povědomí o Národním muzeu u nezavěšené veřejnosti, protože jen informovaní

⁷² ANM, RNM, č. j. 2303/83 ze dne 29. 11. 1983.

diváci dokáží rozeznat, že jde o prostory Národního muzea. Nicméně, jak bylo poznamenáno už na začátku kapitoly věnované Národnímu muzeu na filmovém plátně, i kinematografické snímky mají svou hodnotu jako historické prameny, minimálně proto, že dokumentují stav a podobu budov, prostor a předmětů v čase pořízení audiovizuálního záznamu.

7. Závěr

Tato práce si uložila za cíl zmapovat, jakými zvukově-obrazovými a zvukovými obsahy byl od 20. let 20. století do 90. let téhož století utvářen mediální obraz Národního muzea. Zároveň studie zkoumala, jaké jsou možnosti a limity využitelnosti audiovizuálních záznamů jako historických pramenů. A konečně bylo záměrem práce ověřit pravdivost nastolených hypotéz tohoto znění:

Hypotéza 1: Mediální obraz Národního muzea bude dominantně utvářen prostřednictvím audiovizuálních medií, tedy televizní produkcí. Hypotéza 2: Převažujícími žánry dle četnosti budou pořady zpravodajského a naučného charakteru. Hypotéza 3: Události spojené s Národním muzeem budou vztaženy k instituci, nikoliv k osobám. Absentuje tedy personalizace.

Studie jednoznačně potvrdila hypotézu o dominantním utváření mediálního obrazu Národního muzea prostřednictvím televizních pořadů, jelikož relevantních rozhlasových pořadů byl jen zlomek počtu pořadů televizních. Filmová díla pak optikou této hypotézy nebyla vyhodnocována vůbec, jelikož práce vycházela z premisy, že filmové snímky využívající jen vizuální atraktivitu prostor Národního muzea, nejsou médiem, které by aktivně formovalo mediální obraz muzea, pouze ve veřejném prostoru stvrzují povědomí o Národním muzeu jako architektonicky mimořádné budově. Lze tvrdit, že i rozhlasové záznamy, speciálně pak záznamy zachycující pietní akty z poválečných let, ač neposkytovaly obrazový zážitek, plnily obdobnou funkci. Zprostředkovaly reprezentaci Národního muzea jako honosné budovy, navíc budovy s *genius loci*, hodné toho, aby v ní proběhlo rozloučení s nejvýznamnějšími zesnulými osobnostmi národa.

Televizní pořady ve zkoumaném čtyřicetiletém období skutečně významným způsobem spoluvytvářely veřejný diskurz o roli a postavení Národního muzea v současnosti i minulosti českého národa, jeho kultury a vzdělanosti.

Pozoruhodná zjištění přinesla zejména komparace zpravodajských a publicistických obsahů let předlistopadových a polistopadových. Zpravodajství a publicistika před listopadem 1989 se soustřeďovala na informování o aktuálních událostech ze života Národního muzea (výstavy, nové exponáty, dopady výstavby metra). Publicistické příspěvky po listopadu 1989 měly naopak značně nadčasový charakter, jelikož upozorňovaly na dlouhodobé problémy Národního muzea a jeho zaměstnanců. Zpravodajské rámce oslavující úspěchy prosperující vědecké instituce byly nahrazeny

rámci kritickými, poukazujícími na to, že instituce, která má nezastupitelnou roli ve společnosti, se nachází v krizové situaci, již odpovědná místa adekvátně neřeší.

Naučné pořady a rovněž i pořady zábavní, televizní i rozhlasové, byly zjištěny pouze v předlistopadovém období. Jejich společným znakem bylo, že vykreslovaly Národní muzeum jako respektu a hrdosti hodnou instituci. Rozhlasové naučně-zábavní pořady se koncentrovaly zejména na představení „různých tváří“ Národního muzea. Na jedné straně prezentovaly pohnutou historii a obrovský význam muzea pro vzdělanost a národní kulturu, na druhou stranu se snažily v očích veřejnosti toto důstojné místo „zlidštit“. Vytvářely mediální obraz instituce, v níž se stýká minulost se současností, schopnost uchovat to staré a hodnotné a přitom hledat a budovat nové a zajímavé. Televizní naučné a zábavní pořady oscilovaly mezi odlehčující a popularizující formou představení muzea a jeho patetickou apoteózou. Nicméně nelze upřít, že řada z nich skutečně odborně a zasvěceně představila konkrétní exponáty či sbírky, eventuálně architekturu a výzdobu budov Národního muzea. Dokonce i specifický, nekomentovaný útvar „přestávka ve vysílání“, který byl věnován Národnímu muzeu, přispěl k tvorbě mediálního obrazu Národního muzea jako čehosi mimořádného a hodnotného, na co může být český národ pyšný.

Studie potvrdila platnost i druhé hypotézy, že převažujícími žánry dle četnosti budou pořady zpravodajského a naučného charakteru, ovšem výhradně ve vztahu k televiznímu vysílání, kde tyto dvě skupiny pořadů dohromady činily více než 85 % ze všech televizních pořadů týkajících se Národního muzea. Naproti tomu v rozhlasovém vysílání nebyl zaznamenán ani jediný zpravodajský nebo publicistický příspěvek informující o činnosti Národního muzea. To lze vysvětlit buď tím, že dramaturgie Československého rozhlasu ve sledovaném období zcela rezignovala na informování z této kulturní oblasti, nebo tím, že interní systém evidence a vyhledávání ve fondech Českého rozhlasu není efektivně nastaven tak, aby byl schopen odhalit každou zpravodajskou zmínku podle klíčových slov, v daném případě „Národní muzeum“.

Hypotézu třetí, předpokládající, že události spojené s Národním muzeem budou vztaženy k instituci, nikoliv k osobám, a bude tak absentovat personalizace, byla studií v podstatě vyvrácena. Jak analýza rozhlasových, tak televizních záznamů ukázala, že pro média je atraktivní představovat činnost, úspěchy ale rovněž i problémy takovéto instituce prostřednictvím konkrétních osobností, které jsou s muzeem profesně spjaty. Výrazně personalizovaný rozměr měly zejména oba zábavně-naučné rozhlasové pořady,

kteře usilovaly o představení vědeckých kapacit muzea jako normálních lidí se všedními problémy, kterým se nevyhýbají ani komické či trapné situace. Částečně odlišná situace byla odhalena v televizním zpravodajství. Zatímco pro předrevoluční zpravodajství bylo symptomatické, že informovalo o událostech Národního muzea bez vztahu k osobám, polistopadová investigativní publicistika měla personalizovanou dimenzi, když ilustrovala kritický stav muzea i na problémech jeho zaměstnanců.

Závěrem shrňme, jaké identifikovala studie možnosti a limity využitelnosti audiovizuálních záznamů jako historických pramenů.

Studie dospěla k jednoznačnému názoru, že zvukově-obrazové a zvukové záznamy jsou velice podstatným historickým pramenem informací o instituci jako je Národní muzeum, a to zdaleka nejen ty, které mají potenciál formovat mediální obraz takovéto instituce. I záznamy, které pouze obrazově zachycují budovu, prostory či předměty, dokonce i pokud se tak děje „na zapřenou“, mají svou hodnotu jako historiografický zdroj. Nedocenitelnost takových záznamů se projeví zejména v případech, kdy dojde z důvodu katastrofy, či jiné devastační události, k nenávratnému poškození staveb, jejich interiérů, zařizovacích předmětů apod. V takových situacích lze čerpat velice významná data o podobě, vzhledu, umístění a účelu dokonce i na základě audiovizuálních záznamů dramatických a zábavních děl.

Zdrojem nejen vizuálních ale i věcných informací pak jsou především faktografické pořady – zpravodajské a naučné. Nejvyšší využitelnost je pochopitelně u pořadů zpravodajských, které informují o konkrétních konaných akcích a událostech souvisejících s Národním muzeem. Analýza prokázala, že tento historiografický zdroj není ani tak omezen zpochybnitelnou fakticitou v důsledku režimní cenzury, ale spíše zákonitostmi agenda setting, tedy účelovou výběrovostí toho, o čem vůbec informovat a v jakých kontextech. Televizní zpravodajství v předrevolučních dobách informovalo výhradně o pozitivních událostech spojených s Národním muzeem, protože jiné zprávy by nekořespondovaly s obrazem úspěšného socialistického muzejnictví. Toto zjištění připomnělo zásadní pravidlo, že vždy, kdy pracujeme s televizním či rozhlasovým komunikátem jako s historickým pramenem, musíme jej hodnotit v kontextu doby a okolností vzniku. Pro úplnost doplníme, že v prvních polistopadových letech došlo paradoxně k tomu, že se zpravodajská redakce Československé televize zaměřila pouze na příspěvky odhalující krizovou situaci v Národním muzeu a zcela opomněla přinášet informace o aktuálních akcích z běžné činnosti muzea.

Právě zmíněné zákonitosti agenda setting a editoriální politika mediálních domů jsou přirozeně hlavními limity využitelnosti audiovizuálních záznamů jako historických pramenů. Využít lze zkrátka záznamy jen takových událostí a entit, které se někdo rozhodl zachytit. Ovšem vzhledem k tomu, že zájem badatelů se obvykle váže k významným událostem a entitám, je pravděpodobné, že takové události a entity byly audiovizuálně zaznamenány. Limitujícím faktorem pak je pouze to, zda záznamy zůstaly uchovány a zda jsou standardními prostředky dohledatelné. Jak se bohužel ukázalo v případě archivu Českého rozhlasu, předválečné rozhlasové záznamy jsou dnes již nedostupné. Omezeně využitelné jsou i novější rozhlasové záznamy, jelikož Český rozhlas nemá nastaven optimální systém vyhledávání ve svém archivu.

Popsané limity se ovšem vztahují výhradně k období minulého století, kdy autory audiovizuálních a zvukových záznamů byli zpravidla pouze profesionálové. Amatérské audiovizuální záznamy té doby se většinou omezovaly na čistě soukromé, rodinné události. S nástupem nových technologií je situace diametrálně odlišná. V době, kdy u sebe takřka každý nosí chytrý telefon, který pořizuje i poměrně kvalitní audiovizuální záznamy, je zjevné, že se takové záznamy, které navíc během chvíle mohou být sdíleny přes internet, stanou dalším neopomenutelným historickým pramenem.

Resumé

The National Museum, whether the institution itself or its main building, is recorded through the media, whether broadcasts or TV shows. There are a few audiovisual sources that capture the uniqueness of collections or institutions, but few have managed to find archival records that are not directly related to the national museum, are a testimony to history.

For example, there is no dramatic work to be dealt with directly by the National Museum, for example, film or production from this environment, yet there are many pictures that map the form of collections, though not in their complexity, but present a certain period of insight, of the 1990s, to alert and appeal to the public about the poor state of collections and the background for their preservation or the work of the National Museum staff.

In the period under review, ie from the start of television broadcasting until the end of 1992, when Czechoslovakia *de iure* disappeared and was transformed in connection with the disintegration of the federation, it was transformed into Czech Television, as opposed to the Radio National Museum in the Czechoslovak Television production represented in a larger number of available archival documents. The National Museum as an institution is mentioned above all in the early 1990s in connection with criticism of the destruction of collections.

Použitá literatura a prameny.

Prameny archivní.

- Archiv Českého rozhlasu
 - Filmový fond České televize
 - Fond telemagnetických a digitálních AV záznamů České televize
 - Fond zvukových snímků České televize
- Archiv Českého rozhlasu
 - Dokumentační fond
- Archiv Národního muzea
 - Fond Registratura Národního muzea

Literatura.

- BŘEZINA, Václav. Lexikon českého filmu: 2000 filmů 1930 - 1996, Praha: Cinema 1996, s. 265.
- BURIAN, Miroslav – Špét Jiří: 1968 – 150 let Národního muzea v Praze: sborník příspěvků k jeho dějinám a významu. Praha: Orbis.
- ČÁBELOVÁ, Lenka. Radiojournal: rozhlasové vysílání v Čechách a na Moravě v letech 1923-1939. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0624-0, s. 20.
- ČERNÝ, Jan Matouš, Museum království českého. Stručná zpráva historická i statistická, Praha 1884, 76 s.
- HANUŠ, Josef. Národní museum a naše obrození: K stoletému jubileu založení musea; Kniha první. Kulturní a národní obrození šlechty české v XVIII. a v první polovině XIX. století. Jeho význam pro založení a počátky musea. - Praha : Národní museum, 1921.
- HERZ, Juraj a Jan DRBOHLAV. Juraj Herz: autopsie (pitva režiséra). Praha: Mladá fronta, 2015. ISBN 978-80-204-2892-9.
- CHURAŇ, Milan. Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století. Dot. 2. vyd. Praha: Libri, 1999. ISBN 80-85983-44-3.
- JEŠUTOVÁ, Eva. Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu. Praha: Český rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-00-9.
- JIRÁK, Jan - BURTON, Graeme. Úvod do studia médií. In: Úvod do studia médií. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2001, 80-85947-67-6.

- JIRÁK, Jan. - KÖPPLOVÁ, Barbara. *Masová média*. Vyd. 1. Praha : Portál, 2009. 413 s ISBN 9788073674663.
- KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel, ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha : Portál, 2010, s. 130.
- MARŠÍK, Josef. Průkopníci rozhlasového vysílání 1923-1925. In E. Ješutová (Ed.), *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí Českého rozhlasu* (s. 13-54). Praha (2003): Český rozhlas.
- McQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. Vyd. 1. s českou předmlouvou Jana Jiráka. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-200-9.
- MICHALEC, Zdeněk. *Tisíc tváří televize: čtení o televizi*. Praha: Panorama, 1983.
- SCHULZ, Winfried a Irena REIFOVÁ. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. 3., nezměň. vyd. Praha: Karolinum, 2011. Učební texty Univerzity Karlovy v Praze. ISBN 978-80-246-1980-4.
- SKALSKÝ, Gustav et al. (red.), *Národní museum 1818–1948*, Praha 1949.
- SKLENÁŘ, Karel, Lubomír SRŠEŇ, Michal STEHLÍK, et al. *Velká kniha o Národním muzeu*. Praha: Národní muzeum, 2016. ISBN 978-80-7036-476-5.
- SKLENÁŘ, Karel. *Obraz vlasti. Příběh Národního muzea*. Praha : Paseka, 2001. 424 s., obr. příl. (Fénix. 1.) ISBN:80-7185-39.
- STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. SCAN. ISBN 80-85834-60-x.
- SZCZEPANIK, Petr. *Továrna Barrandov: svět filmařů a politická moc 1945-1970*. Praha: Národní filmový archiv, [2016]. ISBN 978-80-7004-177-2.
- TRAMPOTA, Tomáš – VOJTĚCHOVSKÁ, Martina. *Metody výzkumu médií*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-683-4.
- WOITSCHOVÁ, Klára – JŮN, Libor. *Národní muzeum jako historiografické téma*. Časopis Národního muzea. Řada historická, 184, č. 1–2, s. 79–92; 14 s. ISSN 1214-0627.

Online zdroje.

- Film Documents: Problems of Source Analysis and Use in Historical Sources .
<http://search.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,uid,url&db=ufh&AN=LIASMM10251&lang=cs&site=ehost-live>>Film Documents: Problems of Source Analysis and Use in Historical Sources.
- Historie archivu (online). [cit. 2017-12-12]. URL:< <http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/archiv-a-programovefondy-ct/historie/>>.
- Badatelna. <Http://badatelna.eu/fond/162918/> [online]. [cit. 2018-03-06].
- ARCHIV ČRO [online]. [cit. 2018-04-06]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/archiv/oarchivu/>.
- RŮŽOVÉ KOMBINÉ: anotace [online]. NFA: NFA, 2013 [cit. 2018-03-22]. Dostupné z: <http://www.filmovyprehled.cz/cs/film/395565/ruzove-kombine>

Právní předpisy.

- ČESKO. Zákon č. 496/2012 Sb., o audiovizuálních dílech a podpoře kinematografie a o změně některých zákonů (zákon o audiovizu). In: ASPI [právní informační systém]. Praha: Wolters Kluwer ČR [vid. 2018-03-26].

Televizní a filmové záznamy.

- 150 let Národního musea [Historie Národního muzea]. 1968.
- Aktuality [Reportáž. Národní muzeum jak je neznáte. Díl první a druhý]. Bez uvedení autorů. 8. 4. 1990 a 9. 4. 1990.
- Aktuality [Reportáž. Národní muzeum jak je neznáte. Díl třetí a čtvrtý]. Bez uvedení autorů. 10. 4. 1990 a 11. 4. 1990.
- Československá televize Praha 1982 Vyrobita Hlavní redakce vzdělávacích pořadů Praha (c) ČST 1982.
- Dostaveníčko u orloje [Hudebně-publicistický pořad o historických památkách Prahy]. Vyrobita Československá televize Praha Hlavní redakce zábavných pořadů v Krátkém filmu Praha. 1973.
- Dostaveníčko u orloje [Hudebně-publicistický pořad o historických památkách Prahy]. Vyrobita Československá televize Praha Hlavní redakce zábavných pořadů v Krátkém filmu Praha. 1976.

- Koncert na schodech [Koncert na schodech. Záznam společného vystoupení japonského pěveckého sboru Wadachi a pěveckého sboru ČKD Praha]. Hlavní redakce hudebních pořadů. 1989.
- Koncert z Národního muzea [Koncertní přenos]. Hlavní redakce hudebních pořadů. 1978.
- Národní muzeum přírodovědecké [Prameny poznání]. Vyrobita Československá televize Praha. 1976.
- Člověk včera a dnes-Národní muzeum v Praze [Prameny poznání]. Vyrobita Československá televize Praha. 1976.
- O věcech vzácných a krásných [O významu a poslání muzeí v životě člověka a společnosti]. Krátký film Praha Filmové laboratoře Barrandov 1976.
- Soudy [Muzea česká]. Bez uvedení autorů. Datum vysílání nezjištěno.
- Televizní noviny [Reportáž. Národní muzeum]. Tvůrci Pokorný, Holeček, Poustková, 29. 1. 1964.
- Televizní noviny [Reportáž. Přírodovědecká fotografie]. Tvůrci Venera, Neklan, Makovičková, Choleva, 8. 4. 1964.
- Televizní noviny [Reportáž. Seznámení s ježurou.]. Tvůrci Daneš, Neklan, Utíkal, Michalová, 26. 1. 1964.
- Trasa na výlet [Zvuky a tóny]. Výroba: ČST 1976.
- Řemesla dříve a dnes. Výroba: Hlavní redakce vzdělávacích pořadů Praha ČST 1982.
- Probuzení národa. Výroba: Československá televize Praha 1989 v Krátkém filmu 1989.
- Národní muzeum [Přestávka]. Výroba: ČST. Rok nezjištěn.
- The Making of „Amadeus“, režie: Bill Jersey 2002.

Rozhlasové záznamy.

- Přímý přenos z pohřbu Josefa Hory [rozhlasový přenos]. Československý rozhlas. 28. 6. 1945.
- Přímý přenos z pohřbu ministra zahraničí Jana Masaryka [rozhlasový přenos]. Československý rozhlas. 13. 3. 1948.
- Přímý přenos z pohřbu S. K. Neumanna [rozhlasový přenos]. Československý rozhlas. 30. 6. 1947.
- Tam, kam je vstup zakázán aneb několik zastavení s pracovníky Národního muzea [rozhlasový pořad]. Československý rozhlas. Duben 1968.

- Záznam pohřbu Edvarda Beneše [rozhlasový přenos]. Československý rozhlas. 8. 9. 1948.
- Život píše anekdoty – Tentokrát o Národním muzeu v Praze [rozhlasový pořad]. Československý rozhlas. Připravil Vladimír Andrš. Provázeli Jana Andresíková a Karel Štědrý. Hudební spolupráce Vladimír Truc. Režie Eva Sováková. Hovoří dr. Jan Hanzák, dr. Miloslav Malý, dr. Josef Jelínek, dr. Václav Šolc. Natočeno 1979.

Rejstřík

- 150 let Národního musea, 41
agenda setting, 60
Amadeus, 56
Archiv České televize, 17
Archiv Českého rozhlasu, 17
Casino Royal, 53
Československá televize, 11
Československý rozhlas, 11
Člověk včera a dnes, 45
Dostaveníčko u orloje, 42
Fond registratury, 5, 18
Galoše štěstia, 54
Kašpar ze Šternberka, 43, 48
kinematografická díla, 12
Krátký film, 17
Mediální organizace, 23
Mediální rámce, 9
Mission: Impossible, 55
Muzeum hudby, 46
Naučné pořady, 44
O věcech vzácných a krásných, 45
Panteheonu, 18
Pantheon, 23
Probuzení národa, 47
Propaganda, 9
Růžové kombiné, 53
Řemesla dříve a dnes, 47
srpen 1968, 41
Tarzanova smrt, 55
Televizní noviny, 35, 36, 65
Touhy Sherlocka Holmese, 53
Trasa na výlet, 46
V. V. Štech vzpomíná a vypravuje, 41
Velkopřevorský palác, 46
Z pekla, 53
Zlá krev, 19